

ΙΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΟΙ ΒΙΓΛΕΣ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ

Εισηγητής

Dr. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΒΑΡΕΛΙΔΗΣ

Δρ. Αρχιτέκτονας - Πολεοδόμος Ε.Μ.Π

Φοιτητής

Ιωάννης Μελιγκάρης - ΑΜ 38798

Ιωάννης Λιγνός - ΑΜ 38748

Μάρτιος 2016

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το νησί της Σαντορίνης έχει ιδιαίτερη φυσιογνωμία και διακρίνεται για την παραδοσιακή αρχιτεκτονική μορφολογία της. Θεωρείται ένα από τα πιο φημισμένα τουριστικά κέντρα σε παγκόσμιο επίπεδο, χάρη στην ομορφιά και την ιστορία του. Το πιο εντυπωσιακό και περίτεχνο στοιχείο στην αρχιτεκτονική του αιγαιοπελαγίτικου νησιού είναι η στέγαση με ημικυλινδρικό θόλο, ως συνέπεια της ιδιομορφίας των υπόσκαφων κατασκευών. Κατά τη δόμηση των οικισμών της Σαντορίνης, τα τελευταία 50 χρόνια, εστιάζεται το αρχιτεκτονικό στοιχείο στέγασης με ημικυλινδρικό θόλο στις υπέργειες κατασκευές. Η δυναμική της σύγχρονης εποχής, δημιουργεί διασταυρώσεις, για τις οποίες ο χρόνος θα δείξει αν πρόκειται για γόνιμες ή στείρες μεταλλάξεις στην εξελικτική διαδικασία της αρχιτεκτονικής.

Η παρούσα εργασία μελετά το νησί της Σαντορίνης, φυσιογνωμικά και αρχιτεκτονικά, και δίνεται έμφαση στη στέγαση και συγκεκριμένα στις βίγλες που αποτέλεσαν σημαντικά για το αμυντικό σύστημα του νησιού από τις αρχές του 11ου αιώνα έως και τις αρχές του 19ου αιώνα μ.Χ.

ABSTRACT

The island of Santorini has a special character and is distinguished by its traditional morphology architecture. Considered one of the most famous tourist centers throughout the world, thanks to its beauty and history. The most impressive and ornate element in the architecture of the Aegean island is the housing with a barrel vault, as a consequence of the special nature of undercut construction. During the construction of settlements of Santorini, in the last 50 years, focused on the architectural housing element with a barrel vault in subterranean structures. The dynamics of the modern era, creating intersections, for which the time will show whether it is fertile or sterile mutations in the evolutionary process of architecture.

The present study investigates the island of Santorini, physiognomy and architecture, and the emphasis on housing, namely the watchtowers that were important for the defense system of the island from the early 11th century to the early 19th century AD

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Οι κάτωθι υπογεγραμμένοι Ιωάννης Μελιγκάρης και Ιωάννης Λιγνός φοιτητές του Τμήματος ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ του Α.Ε.Ι Πειραιά Τ.Τ, πριν αναλάβω την εκπόνηση της Πτυχιακής Εργασίας μου, δηλώνουμε ότι ενημερωθήκαμε για τα παρακάτω:

«Η Πτυχιακή Εργασία (Π.Ε) αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο του συγγραφέα, όσο και του Ιδρύματος και θα πρέπει να έχει μοναδικό χαρακτήρα και πρωτότυπο περιεχόμενο.

Απαγορεύεται αυστηρά οποιοδήποτε κομμάτι κειμένου της να εμφανίζεται αυτούσιο ή μεταφρασμένο από κάποια άλλη δημοσιευμένη πηγή. Κάθε τέτοια πράξη αποτελεί προϊόν λογοκλοπής και εγείρει θέμα Ηθικής Τάξης για τα πνευματικά δικαιώματα του άλλου συγγραφέα. Αποκλειστικός υπεύθυνος είναι ο συγγραφέας της Π.Ε, ο οποίος φέρει και την ευθύνη των συνεπειών, ποινικών και άλλων, αυτής της πράξης.

Πέραν των όποιων ποινικών ευθυνών του συγγραφέα, σε περίπτωση που το Ίδρυμα του έχει απονείμει Πτυχίο, αυτό ανακαλείται με απόφαση της Συνέλευσης του Τμήματος. Η Συνέλευση του Τμήματος με νέα απόφασή της, μετά από αίτηση του ενδιαφερόμενου, του αναθέτει εκ νέου την εκπόνηση Π.Ε με άλλο θέμα και διαφορετικό επιβλέποντα καθηγητή. Η εκπόνηση της εν λόγω Π.Ε πρέπει να ολοκληρώσει εντός τουλάχιστον ενός ημερολογιακού 6μήνου από την ημερομηνία ανάθεσής της. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται τα προβλεπόμενα στο άρθρο 18. παρ.5 του ισχύοντος Εσωτερικού Κανονισμού».

Ο Δηλών

Ημερομηνία

22-3-16

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
1. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ	11
Εισαγωγή	11
1.1 Ονομασία.....	11
1.2 Μορφολογική - Γεωγραφική Θέση	12
1.3 Κλιματολογικές Συνθήκες.....	14
1.4 Ιστορικά Στοιχεία	15
1.4.1 Στα Χρόνια του Βυζαντίου	17
1.4.2 Από το Βυζάντιο έως την Επανάσταση του 1821.....	18
1.4.3 Νεότεροι Χρόνοι.....	20
2. ΟΙ ΒΙΓΛΕΣ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ.....	23
Εισαγωγή	23
2.1 Η Χρησιμότητα της Βίγλας.....	24
2.2 Κατασκευαστικά Στοιχεία Βιγλών.....	25
2.3 Η Βίγλα στο Σκάρο (Ημεροβίγλι).....	27
2.4 Η Βίγλα στην Αρχαία Πόλη του Ακρωτηρίου	33
2.5 Η Σημασία των Βιγλών	37
2.6 Θεσμικό Πλαίσιο Προστασίας.....	37
2.7 Αποτροπή της Κατεδάφισης	38
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	40
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	41

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	44
Σύμβαση της Γρανάδας.....	44

Ευρετήριο Εικόνων

Εικόνα 1 Γεωμορφολογικός χάρτης Σαντορίνης	12
Εικόνα 2 Οία και Αμούδι.....	16
Εικόνα 3 Χάρτης της Σαντορίνης	16
Εικόνα 4 Οικιστική δομή Σαντορίνης	17
Εικόνα 5 Φωτογραφία του 1930	22
Εικόνα 6 Θέση των βιγλών που έχουν καταγραφεί πως υπήρχαν στο νησί και οι οποίες παρουσιάζονται στην εργασία	23
Εικόνα 7 Σορός από ξύλα που τοποθετούνταν μέσα στη βίγλα για το άναμμα της φωτιάς	24
Εικόνα 8 Κατασκευαστικό Στοιχείο Βιγλών	26
Εικόνα 9 Τοιχοποιία Βιγλών.....	27
Εικόνα 10 Η θέση όπου βρισκόταν η βίγλα στο κάστρο του Ημεροβιγλίου.....	28
Εικόνα 11 Κάτοψη της μεγάλης βάσης του κωνοειδούς σχήματος της βίγλας.....	28
Εικόνα 12 Κάτοψη της μικρής βάσης του κωνοειδούς σχήματος της βίγλας	29
Εικόνα 13 Τομή Α-Α της βίγλας.....	29
Εικόνα 14 Τρισδιάστατη απεικόνιση της βίγλας	30
Εικόνα 15 Τμήμα του περιμετρικού τοίχου εσωτερικά. Διακρίνονται οι αργοί λίθοι και η απουσία κονιάματος ανάμεσά τους.....	31

Εικόνα 16 Τρισδιάστατη απεικόνιση της βίγλας	32
Εικόνα 17 Η θέση του αρχαίου οικισμού όπου βρισκόταν η βίγλα με θέα προς το νότιο Αιγαίο και την Κρήτη.....	33
Εικόνα 18 Κάτοψη κυλινδρικής βίγλας.....	34
Εικόνα 19 Τομή Α-Α της βίγλας.....	35
Εικόνα 20 Τρισδιάστατη απεικόνιση της βίγλας	36

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Σαντορίνη είναι ένας υποχρεωτικός προορισμός των αρχιτεκτόνων που τον επισκέπτονται για να γνωρίσουν την μοναδική παραδοσιακή αρχιτεκτονική. Οι γεωμορφολογία του νησιού οδήγησαν σε πρωτότυπες αρχιτεκτονικές και πολεοδομικές κατευθύνσεις και επιλογές. Η αρχιτεκτονική της Σαντορίνης, αν και είναι ενταγμένη στην αιγαιοπελαγίτικη αρχιτεκτονική, διαμορφώθηκε σύμφωνα με τις ειδικές συνθήκες του νησιού, τις οποίες και εκμεταλλεύθηκε δημιουργώντας ένα εντελώς ιδιόμορφο οικιστικό περιβάλλον. Τα κτίσματα λειτουργούν αυτόνομα αλλά και ως σύνολα, οργανωμένα σε οικιστικές ενότητες μέσω μιας ισορροπημένης σχέσης με τον τόπο και τις «παραξενιές» της γης.

Τα οικοδομικά υλικά (μαυρόπετρα, κοκκινόπετρα, , κίσηρη, θηραϊκή γη) της Σαντορίνης συντέλεσαν στη μορφοπλαστική ιδιαιτερότητα της τοπικής αρχιτεκτονικής.

Καθώς η Σαντορίνη δε διέθετε ποτέ ξυλεία, οι υπόσκαφες και οι θολωτές κατασκευές συντέλεσαν στο έπακρο στην εξοικονόμηση οικοδομήσιμης ξυλείας. Τα υπόσκαφα κτίσματα είναι λαξευμένα στο κάθετο μέτωπο του στρώματος της ηφαιστειακής θηραϊκής γης. Η πρόσοψη των υπόσκαφων χτίζεται με πέτρινο τοίχο με ανοίγματα για το φωτισμό και τον αερισμό του εσωτερικού, σχεδόν πάντα συμμετρικά: εξώπορτα στον άξονα, παράθυρα δεξιά και αριστερά, και μικρός φεγγίτης πάνω από την πόρτα.

Οι θολωτές κατασκευές είναι κτιστές πάνω στο έδαφος ή ημίκτιστες (τμήμα κτιστό στην είσοδο και το υπόλοιπο υπόσκαφο). Ο θόλος αναπτύσσεται συνήθως κατά μήκος των στενών τοιχοποιιών από φέρουσα λιθοδομή. Η κατασκευή των θόλων είναι μια ειδική παραδοσιακή τεχνική που έχει εξελιχθεί με το πέρασμα του χρόνου και με τη συμβολή της εμπειρίας των τεχνιτών. Τα τοπικά οικοδομικά υλικά χρησιμοποιούνται με εντυπωσιακή ευχέρεια και οικονομία. Ξυλότυποι που αφαιρούνται και επαναχρησιμοποιούνται, χαλίκια κίσηρης με ελάχιστο βάρος, χυτά ισχυρά κονιάματα με εξαιρετικές στατικές και υδραυλικές ικανότητες. Ο θόλος, ανάλογα με τις ανάγκες, είτε αφήνεται γυμνός είτε συμπληρώνεται με κίσηρη ώστε να δημιουργηθεί ένα βατό δώμα. Καθώς το νερό είναι πολύτιμο αγαθό στα νησιά, τόσο οι θόλοι όσο και τα επίπεδα δώματα αποτελούν ένα σύστημα συλλογής των ομβρίων υδάτων στις υπόγειες συνήθως στέρνες.

Η παρούσα εργασία αναπτύσσεται σε τέσσερα επιμέρους κεφάλαια. Αρχικά, η πρώτη ενότητα αναλύει τα χαρακτηριστικά του νησιού της Σαντορίνης. Πρόκειται για ένα αιγαιοπελαγίτικο νησί, το οποίο υπάγεται στο νησιωτικό σύμπλεγμα των Κυκλάδων. Θεωρείται ένα από τα μεγαλύτερα τουριστικά κέντρα παγκοσμίως, χάρη στην ιστορία και την ιδιαίτερη ομορφιά του. Η Θήρα είναι φημισμένη για την ηφαιστειακή της δράση και είναι ένα από τα πιο μεγάλα ενεργά ηφαίστεια στο κόσμο. Η καθοριστική του έκρηξη διεξήχθη κατά τη Μινωική Εποχή του Χαλκού 3.600 χρόνια πριν. Ολόκληρο το κέντρο του τότε κυκλικού νησιού βυθίστηκε στη θάλασσα κατά την διάρκεια της τρομερής ηφαιστειακής έκρηξης.

Το δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας εστιάζει στην αρχιτεκτονική της Σαντορίνης με εμφανή αιγαιοπελαγίτικα αρχιτεκτονικά γνωρίσματα. Εκτενέστερα, εξετάζεται η μορφή της κατοικίας, η οποία εξαρτάται από τις εκάστοτε συνθήκες, με επικρατέστερες τις ηφαιστειακές. Στη συνέχεια, αναλύονται οι οικισμοί του νησιού σε συνδυασμό με τα στοιχεία στέγασης και τις κατασκευαστικές μεθόδους που εφαρμόζονται σε κάθε επιμέρους κατοικία.

Στην τρίτη ενότητα της εργασίας παρουσιάζεται η οχυρωματική αρχιτεκτονική της Σαντορίνης. Αναλύεται διεξοδικά η φρουριακή αρχιτεκτονική που ήταν ιδιαίτερα αναπτυγμένη κατά την περίοδο της Φραγκοκρατίας. Επίσης, παρέχονται πληροφορίες για τα Καστέλια, τους Γουλάδες και τους Μύλους που συνιστούν την οχυρωματική αυτή αρχιτεκτονική.

Στο τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας αποτυπώνονται οι βίγλες (φρυκτωρίες) που βρίσκονται στο νησί της Σαντορίνης. Οι φρυκτωρίες ήταν κτισμένες κοντά στα οχυρωματικά κάστρα και αποτελούσαν παρατηρητήρια. Ήδη από τις αρχές του 14ου αιώνα ξεκίνησαν να κατασκευάζονται στη Θήρα, ενώ στην υπόλοιπη Ελλάδα ήταν διαδεδομένος από πολύ νωρίτερα

1. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ

Εισαγωγή

Η πρώτη ενότητα της εργασίας μελετά τη φυσιογνωμία του νησιού της Σαντορίνης. Ανήκει στο νησιωτικό σύμπλεγμα των Κυκλάδων, νότια της Ίου και δυτικά από την Ανάφη. Με δροσερό κλίμα και πλούσια ιστορία αποτελεί ένα από τα πιο φημισμένα τουριστικά κέντρα του κόσμου. Η Θήρα είναι γνωστή για την ηφαιστειακή της δράση και αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα ενεργά ηφαίστεια στο κόσμο. Η μεγαλύτερή του έκρηξη συνέβη κατά την διάρκεια της Μινωικής Εποχής του Χαλκού πριν από 3.600 χρόνια. Ολόκληρο το κέντρο του τότε κυκλικού νησιού βυθίστηκε στη θάλασσα κατά την διάρκεια της τρομερής ηφαιστειακής έκρηξης.

1.1 Ονομασία

Η ονομασία του νησιού «Θήρα» προέρχεται από τον αρχαίο Σπαρτιάτη Θήραν, τον γιο του Αυτήσιου, που ίδρυσε αποικία στο νησί, από κοινού με τους Ενετούς, τους κυρίαρχους των Κυκλάδων κατά τη διάρκεια του 13ου, 14ου και 15ου αιώνα. Είναι γνωστό και από άλλες ονομασίες στις πηγές, με το πιο αρχαίο όνομα «Στρογγύλη», στο οποίο οι αρχαίοι Έλληνες απέδιδαν την ονομασία αυτή. Επίσης, οι συγγραφείς την ανέφεραν «Καλλίστη», που αναμφίβολα παρέπεμπε στις φυσικές ομορφιές του νησιού. Σήμερα, η Θήρα είναι περισσότερο γνωστή ως Σαντορίνη, όνομα που προέκυψε από ένα παρεκκλήσι αφιερωμένο στην Αγία Ειρήνη και το οποίο βρισκόταν σε έναν από τους θαλάσσιους κόλπους που οι Ενετοί αγκυροβολούσαν τα πλοία τους. Υπάρχει επίσης η πεποίθηση ότι η ονομασία προήλθε από το παρεκκλήσι της Περίσσας ή σύμφωνα με άλλους, από αυτό στον Ρίβα της Θηρασιάς.¹

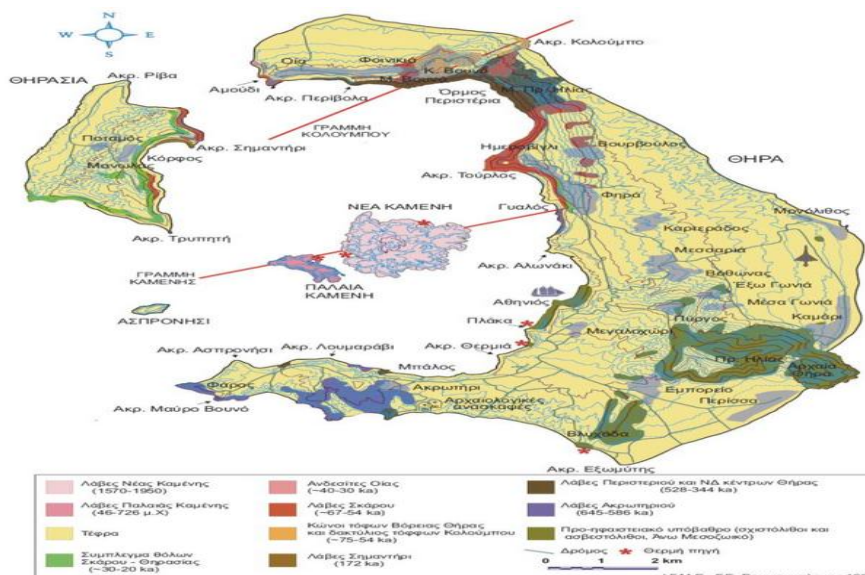
Είναι σκόπιμο να σημειωθεί ότι μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας επίσημα καθιερώθηκε το όνομα «Θήρα», παρόλο που οι ξένοι χάρτες συνέχισαν να την

¹ Πηγή : Ντούμας Χρ.: "Θήρα/Σαντορίνη", Santorini Guidebook 2007

ονοματίζουν «Σαντα-Είρηνα» από την οποία και παρέμεινε με μικρή παραφθορά από τους Έλληνες ως Σαντορίνη.²

1.2 Μορφολογική - Γεωγραφική Θέση

Η Θήρα ή Σαντορίνη είναι το νοτιότερο νησί των Κυκλάδων. Το έδαφος του νησιού είναι ηφαιστειογενές και βραχώδες από άλλη πλευρά. Η έκταση του νησιού 79,194 τ.χλμ. και το μήκος της ακτογραμμής ανέρχεται σε 67 χιλιόμετρα. Το σημερινό έδαφος είναι αρκετά πεδινό και άνυδρο με ψηλότερη κορυφή τον Προφήτη Ηλία (567m). Οι ακτές, ιδιαίτερα στην ανατολική πλευρά, είναι εξαιρετικά ομαλές, χωρίς έντονο διαμελισμό, σχηματίζοντας όμορφες παραλίες. Το τοπίο της Θήρας, μαζί με τους αρχαιολογικούς χώρους και την προσαρμοσμένη στη μορφολογία του εδάφους αρχιτεκτονική των οικισμών της, αποτελεί μοναδικό γεωλογικό και περιβαλλοντικό φαινόμενο, (Βλ. εικόνα 1) στο οποίο στηρίζεται μεγάλο μέρος της σημερινής τουριστικής αξιοποίησης του νησιού, μετατρέποντάς το σε έναν από τους πιο δημοφιλείς προορισμούς σε παγκόσμια κλίμακα.³

Εικόνα 1 Γεωμορφολογικός χάρτης Σαντορίνης⁴

² Πηγή : Κονταράτος Αντώνης, Σαντορίνη – Πορεία στον Χρόνο. Εκδόσεις Ηλιοτρόπος, 2007

³ Πηγή : Αποστολάκη Μαρία, Δίκτυο Αειφόρων Νήσων Δάφνη Σαντορίνη (Θήρα), Εθνικό μετσόβιο Πολυτεχνείο Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Ερευνών - Σαντορίνη (Θήρα), Αθήνα 2007

⁴ Πηγή : <http://www.santoriniinfo.gr/santorinigeneralinfo/maps/index.html>

Στο Παράρτημα παρουσιάζεται ο γεωλογικός χάρτης της Σαντορίνης, όπως δίνεται από το Ι.Γ.Μ.Ε. Παρατηρείται ότι το νησί αποτελείται κυρίως από τέφρα και από προηφαιστειακό υπόβαθρο (σχιστόλιθοι και ασβεστόλιθοι του Άνω Μεσοζωικού). Ακολουθούν οι λάβες οι οποίες κατατάσσονται στις λάβες:

- Της Νέας Καμένης (1570 – 1950)
- Της Παλαιάς Καμένης (46 – 726 μ.Χ.)
- Της Σκάρου (67 – 54 ka)
- Του Ακρωτηρίου (645 – 586 ka)
- Περιστερίου και ΝΔ κέντρων Θήρας (528 – 344 ka)
- Του Σημαντηρίου (172 ka)

Στην περιοχή της Οίας παρουσιάζονται ανδεσίτες (40 -30 ka) και στην Βόρεια Θήρα και στο Κολούμπο κώνοι τόφφων και δακτύλιος τόφφων αντίστοιχα και σύμπλεγμα τόφφων στην περιοχή Σκάρου – Θηρασίας (30 – 20 ka).

Όπως προκύπτει από το Σχέδιο Καποδίστριας, το μεγαλύτερο μέρος της Σαντορίνης σε συνδυασμό με τα νησιά Ασπρονήσι και Άνυδρος, το σύμπλεγμα νησιών Χριστιανά και η Παλαιά και η Νέα Καμένη ανήκουν διοικητικά στον Δήμο Θήρας. Πρωτεύουσα του Δήμου είναι τα Φηρά και απαρτίζεται από το Τοπικά Διαμερίσματα Θήρας (2.291 κάτοικοι), Ακρωτηρίου (450), Βόθωνος (671), Βουρβούλου (475), Εμπορείου (2.465), Έξω Γωνιάς (375), Επισκοπής Γωνιάς (1.430), Ημεροβιγλίου (503), Καρτεράδου (1.108), Μεγαλοχωρίου (460), Μεσαριάς (1.480) και Πύργου Καλλίστης (732). Στην Κοινότητα Οίας ανήκει διοικητικά το υπόλοιπο τμήμα του νησιού μαζί με την νήσο Θηρασία, με πρωτεύουσα την Οία, η οποία αποτελείται από τα Κοινοτικά Διαμερίσματα Οίας (962) και Κοινοτικό διαμέρισμα Θηρασίας (268).⁵

⁵ Πηγή : Παπαλέξη Φλώρα, Η Πολιτιστική Κληρονομιά για μια Νέα Μορφή Τουρισμού. Παράδειγμα Σαντορίνη

1.3 Κλιματολογικές Συνθήκες

Το κλίμα της Σαντορίνης είναι δροσερό, εξαιτίας των βορειοανατολικών ανέμων και ο χειμώνας είναι γλυκός και ήπιος με μέση θερμοκρασία 10°C. Κατά την περίοδο του χειμώνα, οι βροχές είναι συχνές και το καλοκαίρι είναι σχεδόν ανύπαρκτες. Το έδαφος είναι εύφορο και ευνοείται η καλλιέργεια της ντομάτας και των αμπελιών. Σχεδόν, το νησί είναι άνυδρο με ελάχιστα πηγαία νερά. Κατά τους μήνες Μάρτιο, Απρίλιο και Μάιο ο καιρός διακρίνεται για τις ζεστές μέρες με πολλές απρόβλεπτες αλλαγές της θερμοκρασίας.⁶

Οι ηλιόλουστες μέρες με μέτριες έως υψηλές θερμοκρασίες χαρακτηρίζουν τους μήνες Ιούνιο και Σεπτέμβριο. Τον Ιούλιο και Αύγουστο είναι οι θερμότεροι μήνες του έτους με ξηρό κλίμα και συχνά ψυχρό αέρα τις νυχτερινές ώρες. Σε αυτούς τους μήνες παρουσιάζονται και τα γνωστά μελέμια του Αιγαίου Πελάγους, τα οποία ξεκινούν απότομα και μπορεί να διαρκέσουν πολλές μέρες. Τέλος, οι μήνες Οκτώβριος και Φεβρουάριος χαρακτηρίζονται από χαμηλές θερμοκρασίες με λογικές ποσότητες βροχόπτωσης.

Το κλίμα της Σαντορίνης παρουσιάζει ιδιομορφίες που οφείλονται στο ότι :⁷

- Υπάρχει πολύ δροσιά κατά την άνοιξη και το καλοκαίρι τις πρωινές κυρίως ώρες και ομίχλη το βράδυ
- Το έδαφος είναι λευκού χρώματος και ως εκ τούτου έχει αφενός αυξημένη ακτινοβολία και αφετέρου περιορισμένη απορρόφηση ηλιακής θερμότητας
- Υπάρχει υψηλή μέση σχετική υγρασία
- Η ένταση των ανέμων – σε σύγκριση με τα άλλα Κυκλαδωνήσια – είναι μεγαλύτερη
- Η μέση ετήσια θερμοκρασία του νησιού είναι μικρότερη των υπολοίπων νησιών των Κυκλάδων
- Οι βροχοπτώσεις είναι περιορισμένες

⁶ Πηγή : Δώρα Μονιούδη - Γαβαλά: "Σαντορίνη. Κοινωνία και Χώρος. 15ος - 20ος Αιώνας", Έκδοση του Ιδρύματος Λουκά και Ευάγγελου Μπελλώνια, 1997

⁷ Πηγή : Δανέζης, I.M., Σαντορίνη, Θήρα, Θηρασία, Ασπρονήσι, Ηφαίστεια, Εκδόσεις Αδάμ, Αθήνα 2001

Εφαρμόζοντας τη μέθοδο Emberger-Sauvage για τον καθορισμό του βιοκλιματικού τύπου της κάθε περιοχής αποδείχθηκε ότι το νησί της Σαντορίνης υπάγεται στον ημίξηρο βιοκλιματικό τύπο με θερμό χειμώνα. Επιπλέον, με την μέθοδο Emberger, Gaussen, Kassas, de Philippis και Bagnoulis αποκαλύφθηκε ότι ο Ξηροθερμομεσογειακός είναι ο χαρακτήρας του μεσογειακού κλίματος της Θήρας.

Μήνες	Διακύμανση Θερμορασίας
Δεκέμβριος – Ιανουάριος – Φεβρουάριος - Μάρτιος	8-15
Νοέμβριος – Απρίλιος – Μάιος	16-22
Ιούνιος – Ιούλιος - Αύγουστος	23-30

1.4 Ιστορικά Στοιχεία

Από τα μέσα της τρίτης χιλιετίας π.Χ. φαίνεται η ανθρώπινη παρουσία στο νησί της Σαντορίνης. τη διάρκεια της Φραγκοκρατίας (13ος-16ος αιώνας μ.Χ. η Οία ήταν μία από τις πέντε καστροπολιτείες, τα επονομαζόμενα "καστέλλια", της Σαντορίνης και ονομαζόταν Καστέλι του Αγίου Νικολάου (βλ. εικόνα 2). Όσον αφορά την ανασκαφή στο Ακρωτήρι επιβεβαιώνει ότι η δραστηριότητα των ανθρώπων συνέχισε να υπάρχει έως τη μεγάλη έκρηξη του ηφαιστείου γύρω στο 1613 π.Χ., περίοδο κατά την οποία ολόκληρο το νησί θάφτηκε κάτω από παχύτατα στρώματα Θηραϊκής γης.

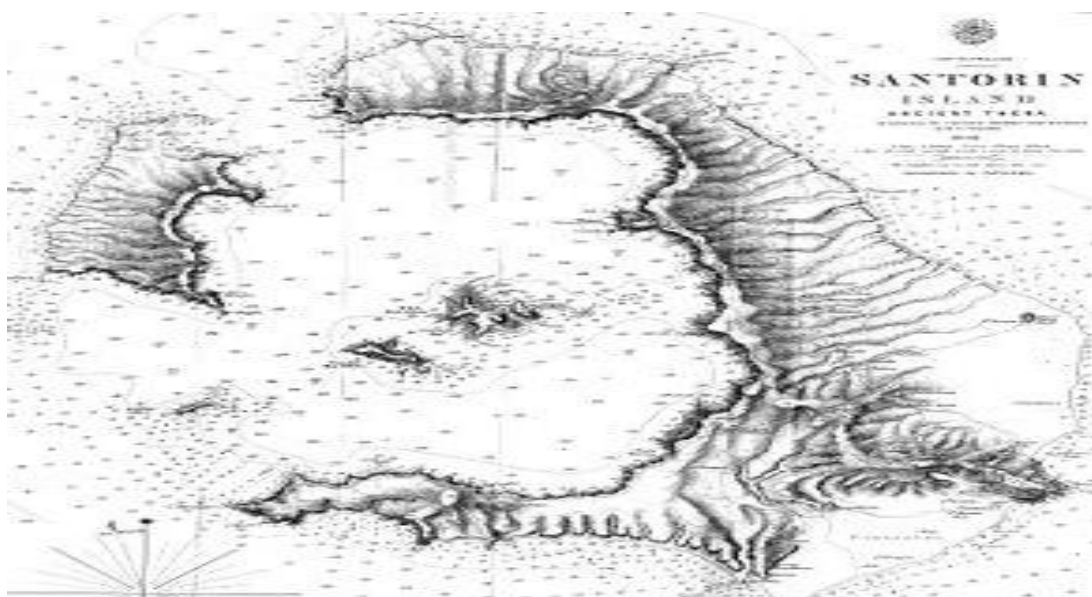
Αφανίστηκε κάθε ίχνος ανθρώπινης δραστηριότητας και αυτό διήρκησε μέχρι το τέλος του 13ου αιώνα π.Χ. Σύμφωνα με τον αρχαίο Έλληνα ιστορικό Ηρόδοτο, οι Φοίνικες εγκαταστάθηκαν στο νησί. Εκείνους ακολούθησαν οι Λακεδαιμόνιοι, οι οποίοι απέδωσαν το όνομα του αρχηγού τους στο νησί, Θήρα. Η Θήρα κατά τον 9ο αι. π.Χ. αποτέλεσε έναν σταθμό που ένωνε την Ανατολή με τη Δύση της εποχής και υιοθετεί το φοινικικό αλφάβητο για τη γραφή της ελληνικής γλώσσας. Ωστόσο, οι Θηραίοι με τη συντηρητικότητα που τους χαρακτήριζε δεν παρακολουθούσαν τους άλλους Κυκλαδίτες στην πολιτιστική τους εξέλιξη.⁸

⁸ Πηγή: Τμήμα Φωτογραφίας από την έκδοση του αρχείου Θηραϊκών μελετών με τίτλο Nelly's σ.21

Εικόνα 2 Οία και Αμούδι⁹

Η Κυρήνη, η μοναδική αποικία των Θηραίων, ιδρύθηκε στα βόρεια παράλια της Αφρικής γύρω στα 630 π.Χ. Τους αιώνες της Κλασικής Εποχής στην Ελλάδα (5ος και 4ος αι. π.Χ.), η Θήρα δε διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο στα ελληνικά πράγματα και κατά την περίοδο του Πελοποννησιακού Πολέμου, όπως ήταν φυσικό, η Θήρα ακολούθησε το μέρος της Σπάρτης.¹⁰

Εικόνα 3 Χάρτης της Σαντορίνης¹¹

⁹ Πηγή: Ο.π.

¹⁰ Πηγή : Ψαρά Δ., “Ο Θεσμός της Πολιτοφυλακής στις Βενετικές Κτήσεις του Ελληνικού Χώρου 16ος – 18ος αι.”, εκδόσεις ΒΑΝΙΑΣ

¹¹ Πηγή: Τμήμα Φωτογραφίας από την έκδοση του αρχείου Θηραϊκών μελετών με τίτλο Nelly’s σ.21

Στα Ελληνιστικά χρόνια η στρατηγική θέση του νησιού έκαναν τη Θήρα πολύτιμη βάση για τις πολεμικές επιχειρήσεις των διαδόχων του Μεγάλου Αλεξάνδρου στο Αιγαίο, όπως αποδεικνύεται και στην Εικόνα 3 παραπάνω.¹²

1.4.1 Στα Χρόνια του Βυζαντίου

Στη βορειοανατολική πλευρά της Παλαιά Παλαιάς Καμένης πραγματοποιήθηκε το 726 η έκρηξη και δημιουργήθηκε ένα νέο νησί, το οποίο ενώθηκε με τη Θήρα. Η έκρηξη θεωρήθηκε δείγμα θεϊκής οργής εναντίον του Αυτοκράτορα του Βυζαντίου Λέοντος Γ' του Ίσαυρου, ο οποίος ήταν εικονομάχος.¹³ Οι αντίπαλοι του αυτοκράτορα χρησιμοποίησαν το γεγονός αυτό, με στόχο να υποκινήσουν εξέγερση, η οποία τελικά εκδηλώθηκε το 727, τόσο στις Κυκλάδες όσο και στην υπόλοιπη Ελλάδα. Ο τουρμάρχης της Ελλάδας Αγαλλιανός και ο Στέφανος ήταν αρχηγός της Επανάστασης.

Εικόνα 4 Οικιστική δομή Σαντορίνης¹⁴

¹² Πηγή: Ζαχίλη Ίρις: "Οι Αρχές της Αιγαιακής Προϊστορίας: Οι Ανασκαφές στην Θήρα και την Θηρασιά τον 19ο Αιώνα", Η Καθημερινή, Αθήνα 2006

¹³ Πηγή: Κραντονέλλη Αλεξάνδρα, "Ιστορία της Πειρατείας στους μέσους χρόνους της Τουρκοκρατίας 1538 - 1699", Βιβλιοπωλείο της "Εστίας", Αθήνα 1991 • Λεοντσίνης Γ. Ν., "Ζητήματα Επτανησιακής Κοινωνικής Ιστορίας", εκδόσεις Αφοί Τολίδη, Αθήνα 1991

¹⁴ Πηγή : G. Olivier, Voyage dans l' Empire Ottoman, αναδημοσιευμένο στο άρθρο της Λ. Ναβάρι, Σύντομη ιστορία της χαρτογραφίας της Σαντορίνης, βασισμένης στη συλλογή της Μ. Κουτσογιαννοπούλου-Σαμούρκα, που εμπεριέχεται στο Ι.Μ. Δανέζη, Σαντορίνη, σ.287

Ένας άλλος αυτοκράτορας ορίστηκε από τους επαναστάτες, έναν Κρητικό που ονομαζόταν «Κοσμάς», και έπλευσαν προς την Κωνσταντινούπολη (βλ. εικόνα 4). Το υγρό πυρ κατέστρεψε τον στόλο στις 18 Απριλίου του 727, ενώ από τους αρχηγούς της επανάστασης, ο «Αγαλλιανός» ρίχτηκε στην θάλασσα, οι δε «Στέφανος» και Κοσμάς παραδόθηκαν και αποκεφαλίσθηκαν.¹⁵

1.4.2 Από το Βυζάντιο έως την Επανάσταση του 1821

Στην τεράστια Ρωμαϊκή αυτοκρατορία η Θήρα δεν είναι παρά ένα ασήμαντο νησί όπου όμως ο Χριστιανισμός έφτασε νωρίς και φαίνεται πως από τον τέταρτο κιόλας αιώνα υπήρχε οργανωμένη εκκλησία. Ούτε πολιτική ούτε στρατιωτική σημασία φαίνεται πως είχε το νησί στα Βυζαντινά χρόνια παρά το ότι ο Αλέξιος Α' ο Κομνηνός (1081 - 1118) ίδρυσε το ναό της Παναγίας Επισκοπής στη Γωνιά.¹⁶

Μετά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους το 1204, ο Μάρκος Σανούδος ίδρυσε το δουκάτο του Αιγαίου με έδρα τη Νάξο (1207). Τα υπόλοιπα νησιά που περιλάμβανε το Δουκάτο του Αιγαίου ή Δουκάτο της Νάξου ήταν η Σύρος, η Κίμωλος, η Μήλος, η Ίος, η Θήρα και η Ανάφη. Η Θήρα και η Θηρασία παραχωρήθηκαν στον "Ιάκωβο Μπαρότσι" και παρέμειναν στην οικογένεια αυτή, με μικρά διαλείμματα, ως το 1480. Τότε η Θήρα δόθηκε ως προίκα από το δούκα της Νάξου Ιάκωβο Γ' Κρίσπι στην κόρη του "Φιορέντζα" και στον σύζυγό της «Δομίνικο Πιζάνι», γιο του δούκα της Κρήτης. Το νησί, λίγο μετά το θάνατο του «Ιακώβου Κρίσπι», καταλήφθηκε από τον αδελφό του Ιωάννη και προσαρτήθηκε στη Νάξο.

Κατά τους χρόνους της άλωσης της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς, πολλές ελληνικές χώρες παρέμεναν κάτω από λατινική κυριαρχία. Στα χρόνια αυτά (της Φραγκοκρατίας 1207 - 1579) παρά το ότι η Σαντορίνη γνώρισε την ανάπτυξη της βαμβακοκαλλιέργειας και της αμπελουργίας, το νησί υπέφερε τόσο από τις πειρατικές

¹⁵ Πηγή : Τζαχίλη Ίρις: "Οι Αρχές της Αιγαιακής Προϊστορίας: Οι Ανασκαφές στην Θήρα και την Θηρασιά τον 19ο Αιώνα", Η Καθημερινή, Αθήνα 2006

¹⁶ Πηγή: Μηνδρινός Μ.: "Το τοπωνύμιο Μπά(λ)ος". Εφημερίδα ΠΑΝΘΗΡΑΪΚΗ ΚΡΑΥΓΗ, Φύλλο 44, σελ. 2. Θήρα, 1973.

επιδρομές, όσο και από τους ανταγωνισμούς ανάμεσα στους τοπικούς Λατίνους δυνάστες ή ανάμεσα στο Δούκα και το Σουλτάνο.¹⁷

Κατά το 1537 η Θήρα, ακολουθώντας τη μοίρα και των άλλων νησιών του Αιγαίου, δέχτηκε τις επιδρομές του Χαϊρεντίν Μπαρμπαρόσσα. Ο Μπαρμπαρόσσα απέσπασε την Κέα, τη Μύκονο και τη Θήρα από τη λατινική κυριαρχία και ανάγκασε τους δυνάστες των νησιών να αναγνωρίσουν την επικυριαρχία του Σουλτάνου. Η Θήρα περιήλθε τελικά στους Τούρκους το 1566, με εξαίρεση το καστέλι του Ακρωτηρίου, το οποίο πέρασε στα χέρια των Τούρκων το [1617. Όταν το 1579 πέθανε ο Ισπανοεβραίος Ιωσήφ Νάζι, στον οποίο είχαν παραχωρηθεί οι Κυκλάδες από την Υψηλή Πύλη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, οι νησιώτες έστειλαν πρεσβεία στο σουλτάνο Μουράτ Γ'(1574 – 1595) για να ζητήσουν χορήγηση προνομίων. Στους απεσταλμένους των νησιών ανήκαν και εκπρόσωποι της Σαντορίνης. Με ορισμό που εκδόθηκε το 1580, στα νησιά των Κυκλάδων παραχωρήθηκαν σημαντικά προνόμια, τα οποία ανανεώθηκαν το 1628 –1629 και αργότερα. Το καθεστώς των προνομίων βοήθησε στην οργάνωση συστήματος αυτοδιοίκησης και στην ανάπτυξη εμπορικής δραστηριότητας σε αυτά.

Παρά το άγονο έδαφος και τους καταστρεπτικούς σεισμούς που έπλητταν το νησιωτικό σύμπλεγμα της Σαντορίνης – όπως επικράτησε να ονομάζεται κατά τη Βενετοκρατία – παρουσίασε επίδοση στη γεωργία και στη ναυτιλία. Το 1770 ο πληθυσμός του νησιού έφθανε τους 9.000 και όπως προκύπτει από το ποσό του φόρου που κατέβαλλε το νησί, πρέπει να ήταν ευπορότερο σε σύγκριση με τα άλλα νησιά. Στις αρχές του 19ου αιώνα η οικονομική ευρωστία του νησιού συνεχιζόταν, όπως επίσης και η επίδοση στο ναυτικό. Το 1807, κατά τη ναυτολογία που πραγματοποίησε η Πύλη για την αντιμετώπιση των αναγκών της στη διάρκεια του Ρωσοτουρκικού πολέμου, η Θήρα υποχρεώθηκε να αποστείλει στον τουρκικό ναύσταθμο 50 ναύτες, όσους δηλαδή και η Μύκονος, γεγονός που φανερώνει τη μεγάλη ανάπτυξη του ναυτικού του νησιού. Ανάπτυξη παρατηρήθηκε επίσης κατά τα τελευταία χρόνια της τουρκοκρατίας και στην παιδεία, ενώ η μονή του Ιερά Μονή Προφήτη Ηλία στο νησί αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα μοναστηριακά κέντρα

¹⁷ Πηγή: Παπαλέξη Φλώρα, Η Πολιτιστική Κληρονομιά για μια Νέα Μορφή Τουρισμού. Παράδειγμα Σαντορίνη

των Κυκλάδων. Στις 5 Μαΐου του 1821ο καπετάνιος Ευάγγελος Ματζαράκης σήκωσε την σημαία της επανάστασης στην Σαντορίνη.

1.4.3 Νεότεροι Χρόνοι

Ιταλικές και Γερμανικές δυνάμεις κατοχής κατέλαβαν τη Θήρα στις 18 Οκτωβρίου του 1944, κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Είναι σκόπιμο να σημειωθεί ότι μετά την ίδρυση του Ελληνικού Κράτους ξεκινά σταδιακά ο μετασχηματισμός της ελληνικής κοινωνίας, με την εκβιομηχάνιση να κινείται με αργούς ρυθμούς.¹⁸ Η χώρα εξειδικεύεται σταδιακά στην εξαγωγή αγροτικών προϊόντων και μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ελληνικό και ευρωπαϊκό, η ναυτιλία αποτέλεσε μοχλό για τον εκσυγχρονισμό του αγροτικού τομέα κι ευρύτερα της οικονομίας. Το νεοσυσταθέν ελληνικό κράτος επιχειρεί να οργανώσει το δικό του χώρο κι αυτό περνάει μέσα από τη σχέση πρωτεύουσας και λοιπής χώρας. Για πολλές δεκαετίες οι περιοχές εκτός πρωτεύουσας παραμένουν σε ένα καθεστώς που συνεχίζει την δομή της τοπικής αυτοδιοίκησης, τουλάχιστον άτυπα. Η διασύνδεση των κατοικημένων σημείων, άτακτη και αποσπασματική, δεν είχε οργανωμένο και σταθερό αποτύπωμα στο χώρο. Η κατάσταση αυτή όμως ήταν ένας ακόμη παράγοντας που ευνόησε την ανάγκη για αυτάρκεια τόσο στην ηπειρωτική όσο και στη νησιωτική Ελλάδα.

Η βελτίωση και ανάπτυξη των λιμανιών γίνεται στήριγμα του θαλάσσιου δικτύου. Η οργάνωση της λιμενικής υποδομής σε εθνικό επίπεδο εκφράζει μια τάση ανάπτυξης εμπορική, οικονομική σε τοπικό και ευρύτερο κρατικό επίπεδο. Είναι βεβαίως μεγάλη η διαφοροποίηση μεταξύ των λιμανιών και των νησιών, σε αυτό έχει καθοριστική επίδραση το φυσικό περιβάλλον. Ο νησιωτικός πληθυσμός των Κυκλάδων το 19ο αιώνα, στο μεγαλύτερο βαθμό, βρίσκεται ακινητοποιημένος και περιχαρακωμένος σε μικρές νησίδες γης με σημαντική ανεπάρκεια εγχώριων πόρων. Οι επαφές με το «εξωτερικό» όμως, η εμπορική δραστηριότητα που αναπτύσσουν εξασφαλίζουν ζωτικές προμήθειες και σε κάποιες περιπτώσεις αποτελούν πηγή πλουτισμού για τους τόπους αυτούς. Οι Κυκλάδες ανταλλάσσουν το κρασί τους και

¹⁸ Πηγή : Κονταράτος Αντώνης, Σαντορίνη – Πορεία στον Χρόνο. Εκδόσεις Ηλιοτρόπος, 2007

τα κουκούλια μεταξιού ή μετάξι ή προϊόντα του υπεδάφους τους με ζάχαρη και καφέ, κατεργασμένα προϊόντα, κυρίως υφάσματα, δέρματα και ξυλεία.

Το 1852 η Σαντορίνη με έκταση 75χλμ² και πληθυσμό 7.222 κατοίκους καταφέρει να παρουσιάσει μια εμπορική κίνηση που υπερβαίνει κατά πολύ, σε όγκο, την αντίστοιχη των άλλων Κυκλάδων με εξαίρεση τη Σύρο. Η ναυτική περιφέρεια της Σαντορίνης περιλαμβάνει τα νησιά Αμοργός, Ίος, Ανάφη. Εμπορεύεται απ' ευθείας με τη Ρωσία όπου διοχετεύεται το σύνολο του παραγόμενου κρασιού. Από εκεί τα μεγάλα σαντορινιά πλοία μεταφέρουν δημητριακά και αφού ξεφορτώσουν μέρος αυτών στο νησί, συνεχίζουν για τη Γαλλία, την Ιταλία και την Αγγλία. Επίσης η Σαντορίνη εξάγει θηραϊκή γη (5%) στην Αυστρία και σε ελληνικά λιμάνια. Τα προϊόντα που φέρνουν προς τη Σαντορίνη τα πλοία είναι κυρίως υφάσματα (βαμβακερά και μεταξωτά), είδη κιγκαλερίας, αρώματα, αποικιακά είδη. Για τη διεξαγωγή εμπορίου με δικά τους καράβια, οι έμποροι και πλοιοκτήτες της Σαντορίνης διαθέτουν πλοία μεγάλης χωρητικότητας. Ο στόλος της ναυτικής αποτελείται από 200 πλοία συνολικής χωρητικότητας 14.755 τόνων, ενώ τα 31 υπερβαίνουν τους 200 τόνους. Στον τομέα της ναυτιλιακής και εμπορικής δραστηριότητας η Σαντορίνη διαθέτει το 40 % του συνολικού αριθμού των πλοίων των Κυκλάδων. Η Άνδρος, όπως και η Σαντορίνη, έχει έναν στόλο που επίσης περιλαμβάνει μεγάλης χωρητικότητας πλοία και εμπορεύεται απ' ευθείας με λιμάνια του εξωτερικού χωρίς να περνούν τα πλοία της απαραίτητα από τη Σύρο ή τον Πειραιά αργότερα (βλ. εικόνα 5).¹⁹

¹⁹ Πηγή : Παπαλέξη Φλώρα, Η Πολιτιστική Κληρονομιά για μια Νέα Μορφή Τουρισμού. Παράδειγμα Σαντορίνη

Εικόνα 5 Φωτογραφία του 1930²⁰

Η οικονομική ζωή της Σαντορίνης πριν από το 1960, όταν άρχισε σταδιακά η κίνηση ξένων επισκεπτών στο νησί για τουριστικούς λόγους, βασιζόταν στις καλλιέργειες και στο εμπόριο. Η σπουδαιότητα του εμπορίου κάθε νησιού δεν είναι συνάρτηση του μεγέθους του αλλά των ιδιομορφιών της νησιωτικής οικονομίας και, ειδικότερα, της σημασίας που αποκτά στις εξωτερικές αγορές το κυριότερο εξαγωγικό του προϊόν, όπως εν προκειμένω στη Σαντορίνη συμβαίνει με το κρασί (85%). Σε αρκετά υψηλό ποσοστό βρίσκεται η εξαγωγή του κρασιού και στην Πάρο, στην οποία επίσης αποτελεί το κύριο προϊόν εξαγωγής (60%). Αλλά με τον σεισμό του 1956 ο πληθυσμός μειώθηκε πολύ και υπήρξε οικονομική καταστροφή. Ο τουρισμός που άρχισε στο τέλος της δεκαετίας του '70 έφερε και την οικονομική ανάκαμψη στο νησί.

²⁰ Πηγή: Κοντού&Τατάκη, Μνημεία του Αρχαίου Ελληνικού Κόσμου, Αθήνα, 2010

2. ΟΙ ΒΙΓΛΕΣ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ

Εισαγωγή

Στο τέταρτο κεφάλαιο της εργασίας καταγράφονται οι βίγλες (φρυκτωρίες) που συναντώνται στην Σαντορίνη. Οι Βίγλες ήταν παρατηρητήρια, κτισμένα στην περίμετρο του νησιού κοντά στα οχυρωματικά κάστρα ενισχύοντας το αμυντικό σύστημα του νησιού. Οι Βίγλες ξεκίνησαν να κατασκευάζονται από τις αρχές του 14^{ου} αιώνα έως και τις αρχές του 16^{ου} αιώνα μ.Χ στην Σαντορίνη ενώ στην υπόλοιπη Ελλάδα ήταν διαδεδομένος από πολύ νωρίτερα. Σήμερα δεν διασώζονται βίγλες στο νησί, παρά μόνο τα ερείπια τους (βλ. εικόνα 32).

Εικόνα 6 Θέση των βιγλών που έχουν καταγραφεί πως υπήρχαν στο νησί και οι οποίες παρουσιάζονται στην εργασία²¹

2.1 Η Χρησιμότητα της Βίγλας

Οι βίγλες ήταν κυλινδρικά κτίρια, μέσα στα οποία οι Βιγλάτορες (παρατηρητές) ελέγχανε την θαλάσσια περιοχή που είχαν στο οπτικό τους πεδίο για εχθρικά πλοία. Σε περίπτωση που έπεφτε στην αντίληψη τους κάποια εχθρική κίνηση ενημέρωναν τους άλλους βιγλάτορες ανάβοντας φωτιά (τη νύχτα) ή με σήματα καπνού (τη μέρα) έτσι ώστε οι βιγλάτορες να έχουν χρόνο να προετοιμάσουν την άμυνά τους. Για το άναμμα της φωτιάς υπήρχαν ξύλα στο εσωτερικό της Βίγλας, (βλ. εικόνα 33) προκειμένου ο Βιγλάτορας να είναι ικανός να κάνει σήματα αμέσως. Στο εσωτερικό τους, οι Βίγλες ήταν γεμάτες από μάζα κατεδάφισης μέχρι τα 2/3 του ύψους τους.²²

²¹ Πηγή: www.wikimapia.com

²² Πηγή: Ζήβας Διονύσιος Α., “Οι Βαρδιόλες της Ζακύνθου”, ανάπτυπο από το περιοδικό “Θησαυρίσματα”, τόμος 33 (Βενετία 2003)

Βλέπουμε λοιπόν ότι το αμυντικό σύστημα στο σύνολο του ήταν σχεδιασμένο έτσι ώστε να προσφέρει τη μεγαλύτερη δυνατή ασφάλεια στους κατοίκους του τόπου.²³

Εικόνα 7 Σορός από ξύλα που τοποθετούνταν μέσα στη βίγλα για το άναμμα της φωτιάς²⁴

2.2 Κατασκευαστικά Στοιχεία Βιγλών

Είναι πασιφανές ότι η οικοδομική επέκταση γύρω από τον αρχικό μεσαιωνικό οικισμό άρχισε, και συνεχίστηκε, με ταχύ ρυθμό μετά την εδραίωση της ασφάλειας από τον εξωτερικό κίνδυνο (βλ. εικόνα 34).

Μια τυπική Βίγλα έχει κυλινδρικό κορμό, με κολουροκωνική βάση με κλίση τέτοια ώστε να εξοστρακίζονται τα βλήματα αλλά και να αυξάνεται σε βάση έδρασης, για λόγους ευστάθειας. Το εσωτερικό της κυλινδρικής Βίγλας γεμίζει με χώμα και αργούς λίθους.

²³ Υπήρχαν και βίγλες που είχαν τον αντίθετο ρόλο από αυτόν της άμυνας του νησιού. Ήταν οι επιθετικές βίγλες, δηλαδή αυτές που χρησιμοποιούσαν οι πειρατές σε συγκεκριμένα στενά, για να πάρουν είδηση ότι κάποιο εμπορικό ή πολεμικό πλοίο καταφθάνει και θα περάσει από κοντά τους, για να είναι έτοιμοι να επιτεθούν με ρεσάλτο και να το καταστρέψουν.

²⁴ Πηγή: <http://cyclades24.gr/2016/01/bigles-syros-agnoti-istoria-afieroma/>

Εικόνα 8 Κατασκευαστικό Στοιχείο Βιγλών²⁵

Η τοιχοποιία των Βιγλών αποτελείται από λίθους τοπικής προέλευσης, συνδεδεμένους με ισχυρό ασβεστοκονίαμα με προσθήκη πλινθοσυντρίμματος και διαιρείται σε οριζόντιες στάθμες με χαρακτηριστικούς συνεχείς αρμούς δόμησης (βλ. εικόνα 35). Το συνολικό της ύψος φτάνει περίπου τα 12 μέτρα και έχει μέση διάμετρο στην περιοχή του κορμού 7,5 μέτρα. Σε στάθμη 8 μέτρα περίπου από το έδαφος, διαμορφώνεται ένα δωμάτιο για το βιγλάτορα που καλύπτεται από χαμηλό θόλο.

Μια οπή σε κάποιο άκρο του θόλου επιτρέπει την επικοινωνία μεταξύ του εσωτερικού χώρου και του δώματος της Βίγλας όπου υπάρχουν οι επάλξεις ή αλλιώς πολεμίστρες. Η πρόσβαση στο δωμάτιο του βιγλάτορα γινόταν μέσω απλής ανασυρόμενης κλίμακας, ή ανεμόσκαλα, έτσι ώστε να μην υπάρχει πρόσβαση στους επιδρομείς. Η θύρα που γενικά ποτέ δεν ήταν από την πλευρά της θάλασσας ασφάλιζε από μέσα με ένα μεγάλο ξύλο, ενώ στις περισσότερες περιπτώσεις υπήρχε από πάνω της καταχύστρα. Μέσα από την καταχύστρα έριχναν καυτά υγρά που απωθούσαν τους επιδρομείς.

²⁵ Πηγή: Ζήβας Διονύσιος Α., “Οι Βαρδιόλες της Ζακύνθου”, ανάτυπο από το περιοδικό “Θησαυρίσματα”, τόμος 33 (Βενετία 2003)

Εικόνα 9 Τοιχοποιία Βιγλών²⁶

2.3 Η Βίγλα στο Σκάρο (Ημεροβίγλι)

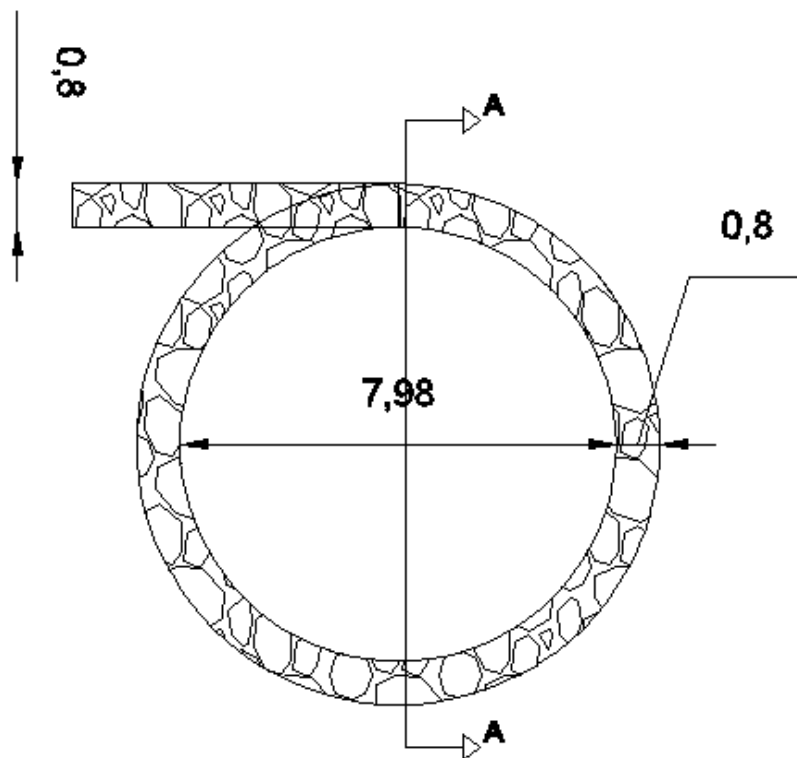
Βασικό δομικό γνώρισμα των βιγλών του Ελλαδικού χώρου είναι ότι χτίζονταν στις παράκτιες ζώνες σε υψώματα από όπου μπορούσαν να επικοινωνούν με άλλες βίγλες ή κάστρα και να ελέγχουν τους πιο απομακρυσμένους όρμους. Σύμφωνα με αυτά τα πρότυπα κατασκευάστηκε η Βίγλα στην περιοχή του Ημεροβιγλίου (βλ. εικόνα 36). Η Βίγλα στο Σκάρο χρονολογείται στις αρχές του 11^{ου} αιώνα, είχε ύψος περίπου 12 m, διάμετρο στην περιοχή του κορμού 7,5 m και στο εσωτερικό της, μέχρι τα 2/3 του ύψους τους περίπου, ήταν γεμισμένη με χώμα και αργούς λίθους.²⁷

²⁶ Πηγή: Ζήβας Διονύσιος Α., “Οι Βαρδιόλες της Ζακύνθου”, ανάπτυπο από το περιοδικό “Θησαυρίσματα”, τόμος 33 (Βενετία 2003)

²⁷ Πτυχιακή Εργασία, “Βίγλες Στο Νησιωτικό Ελλαδικό Χώρο (Ιόνιο) – Βίγλες και Βαρδιόλες Ζακύνθου”, Βιβλιοθήκη Α.Τ.Ε.Ι. Πειραιά, Αθήνα 2006

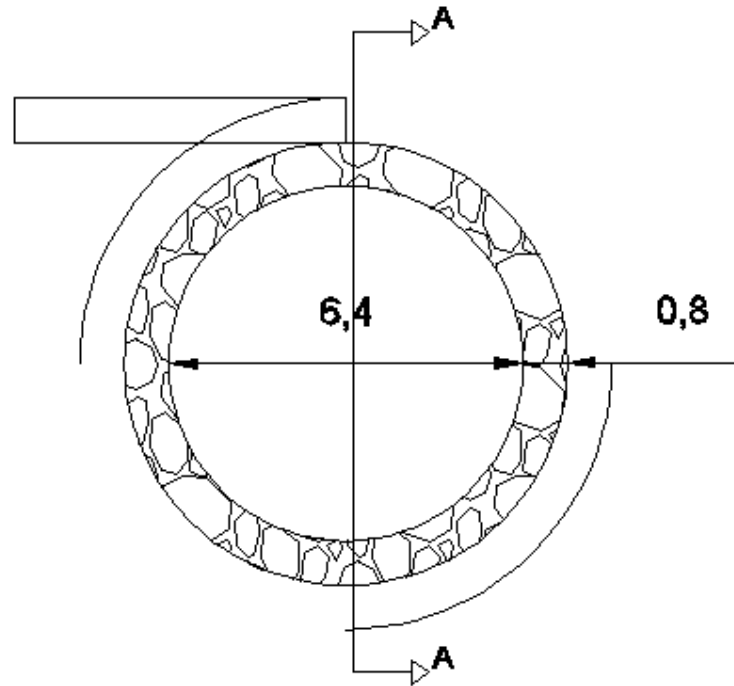

Εικόνα 10 Η θέση όπου βρισκόταν η βίγλα στο κάστρο του Ημεροβιγλίου²⁸

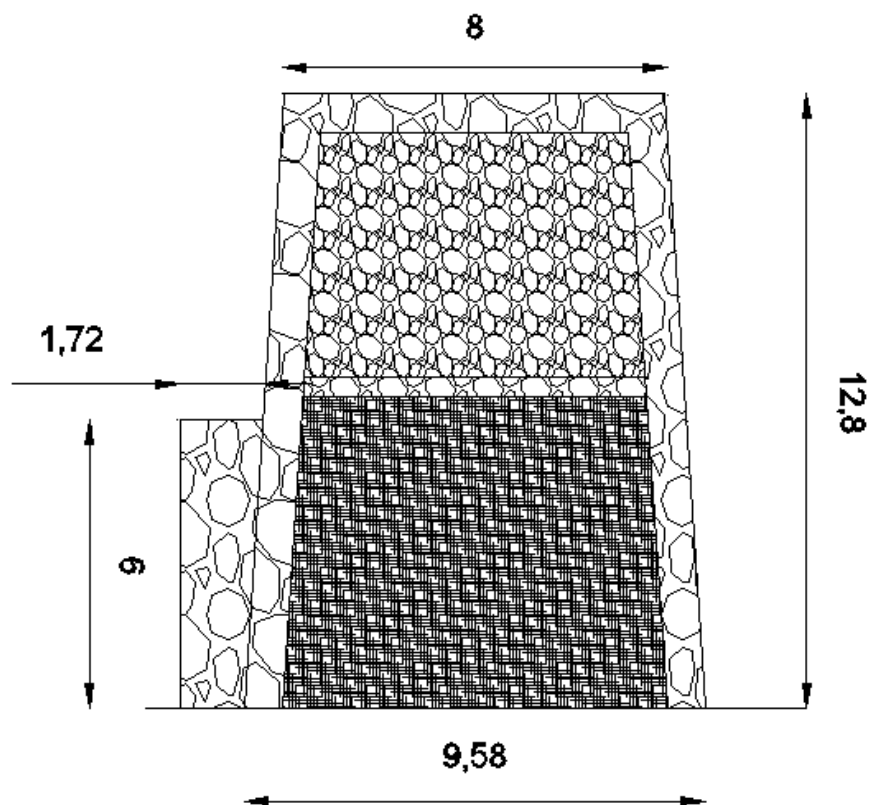

Εικόνα 11 Κάτοψη της μεγάλης βάσης του κωνοειδούς σχήματος της βίγλας

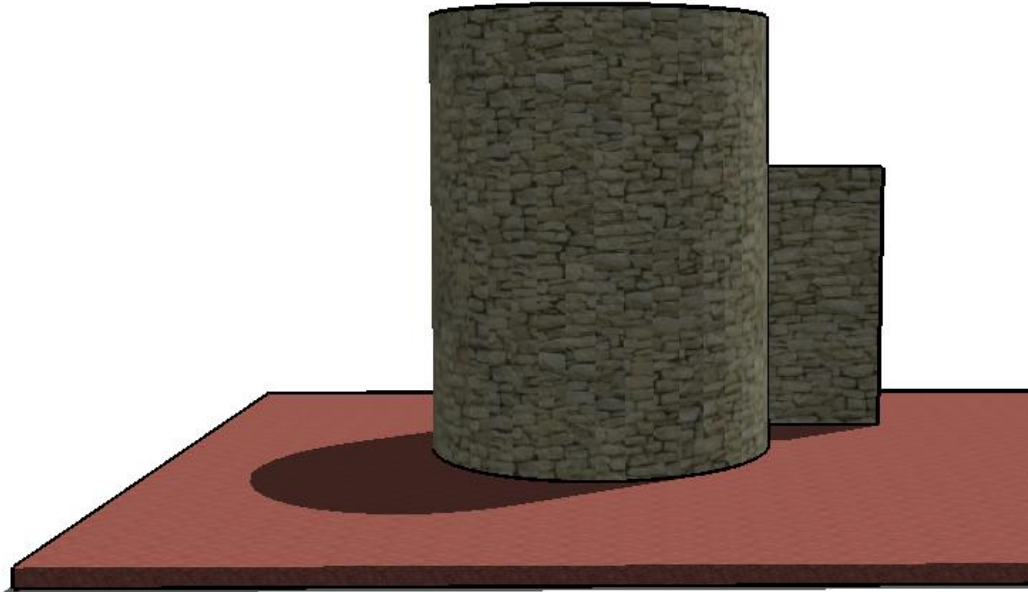
²⁸ Πηγή: www.wikimapia.com

Εικόνα 12 Κάτοψη της μικρής βάσης του κωνοειδούς σχήματος της βίγλας

Εικόνα 13 Τομή Α-Α της βίγλας

Εικόνα 14 Τρισδιάστατη απεικόνιση της βίγλας

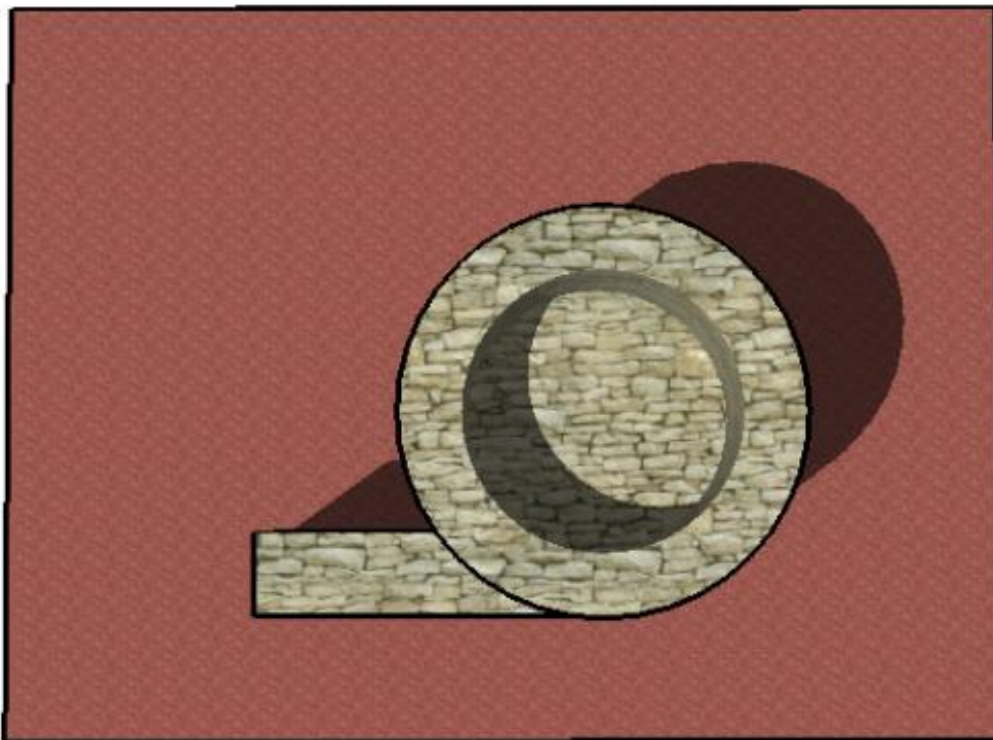
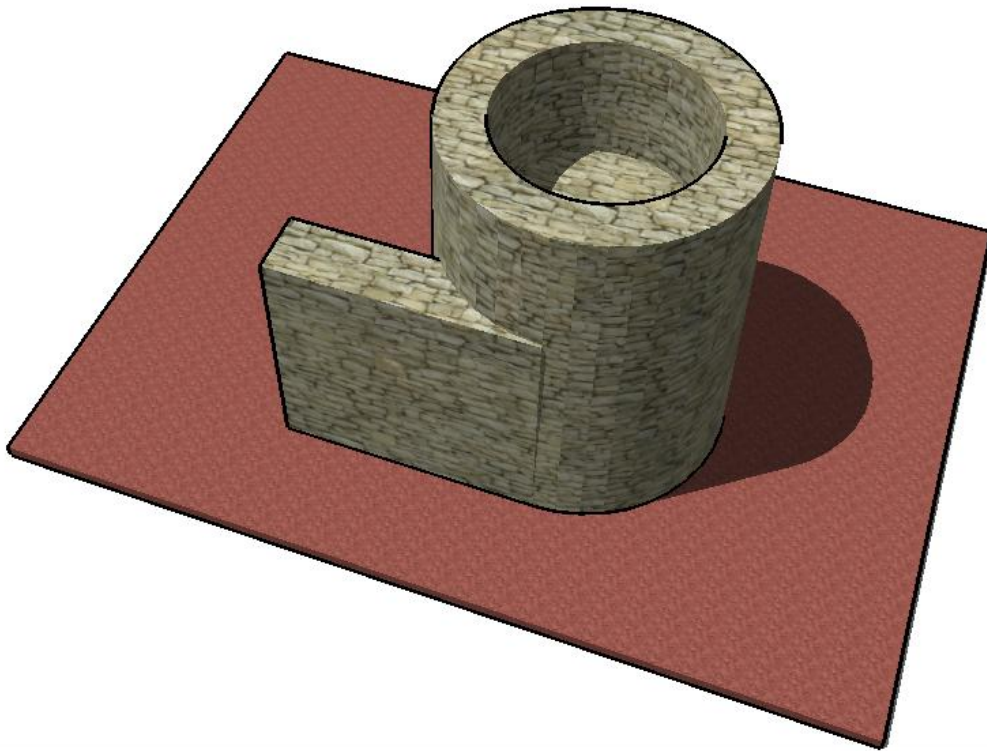
Στην συγκεκριμένη βίγλα ενδείξεις δεν δείχνουν να υπήρχαν πόρτες ή άλλο είδος ανοίγματος. Ο παρατηρητής – Βιγλάτορας πετούσε ένα σχοινί με γάντζο και, αφού στερεωνόταν, αναρριχόταν στον πύργο. Η μη ύπαρξη πορτών συνέβαλε στην επιτυχή αντίκρουση των επιθέσεων των πειρατών που δεν μπορούσαν να παραβιάσουν τις ανύπαρκτες πόρτες και να σκοτώσουν τους βιγλάτορες.

Λίθοι τοπικής προέλευσης συνιστούσαν την τοιχοποιία της, οι οποίοι που συνδέονταν με ισχυρό ασβεστοκονίαμα με προσθήκη πλινθοσυντρίμματος και διαιρούνταν σε οριζόντιες στάθμες με χαρακτηριστικούς συνεχείς αρμούς δόμησης. (βλ. εικόνα 38)

Εικόνα 15 Τμήμα του περιμετρικού τοίχου εσωτερικά. Διακρίνονται οι αργοί λίθοι και η απουσία κονιάματος ανάμεσά τους²⁹

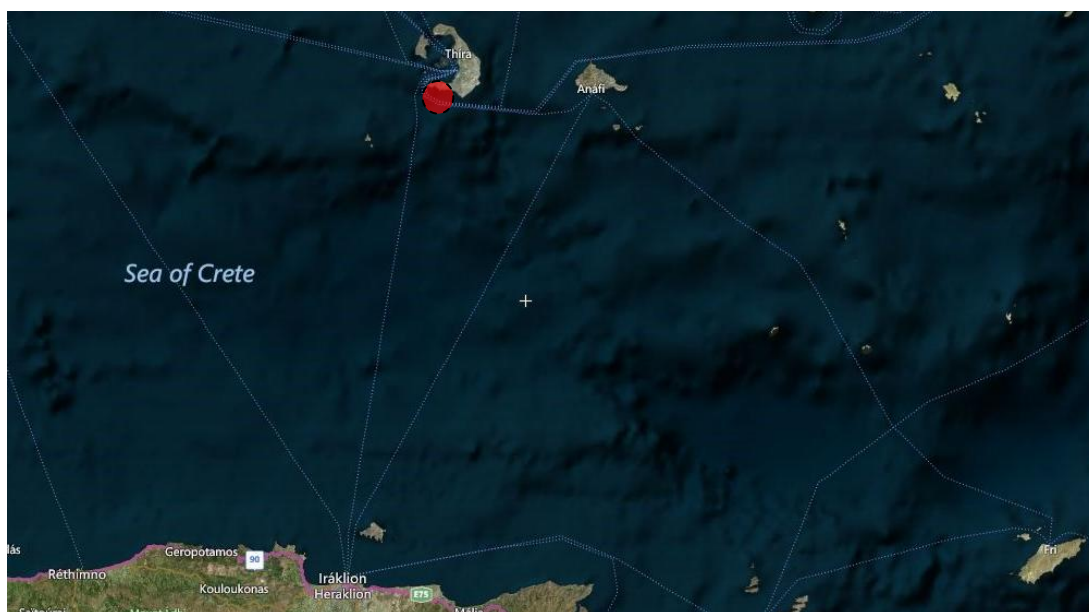
²⁹ Πηγή: “Βίγλες Στο Νησιωτικό Ελλαδικό Χώρο (Ιόνιο) – Βίγλες και Βαρδιόλες Ζακύνθου”, Βιβλιοθήκη Α.Τ.Ε.Ι. Πειραιά, Αθήνα 2006

Εικόνα 16 Τρισδιάστατη απεικόνιση της βίγλας

2.4 Η Βίγλα στην Αρχαία Πόλη του Ακρωτηρίου

Σχετικά με τη γεωμετρία της βίγλας, είναι κυκλικής κάτοψης διαμέτρου, η εξωτερική 3,70 m και η εσωτερική 2,5 m. Εξωτερικά, το ανώτερο σημείο της φτάνει τα 3,00 m από τη βάση της εισόδου. Η είσοδος είναι δυνατή από το μοναδικό άνοιγμα πλάτους 0,80 m και ύψους 1,50 m, ενώ η περιμετρική τοιχοποιία έχει πάχος 0,60 m.³⁰ Το πάνω μέρος της βίγλας καλύπτεται με τρούλο, ο οποίος διατηρείται ανέπαφος. Αυτό το γεγονός οφείλεται στην τεχνική που χρησιμοποιήθηκε για την κατασκευή της γεγονός λαο όχι τόσο στα υλικά (δεν παρατηρήθηκε ύπαρξη συγκολλητικής ύλης - κονίαμα). Ειδικότερα, οι πέτρες τοποθετούνταν με τέτοιο τρόπο, ώστε η βίγλα να υψώνεται με κλίση προς το εσωτερικό και να κλείνει απόλυτα στρογγυλά στην κορυφή της. Αυτός ο τύπος δόμησης σε συνδυασμό με την κυκλική κάτοψη και το χαμηλό ύψος της κατασκευής συντέειναν στην άριστη αντισεισμική συμπεριφορά που επέδειξε.

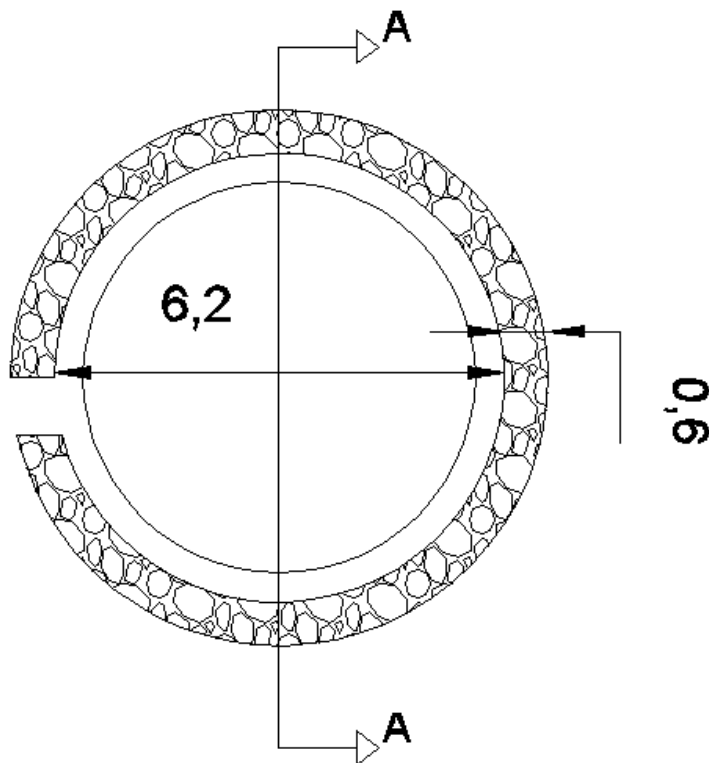

Εικόνα 17 Η θέση του αρχαίου οικισμού όπου βρισκόταν η βίγλα με θέα προς το νότιο Αιγαίο και την Κρήτη³¹

³⁰ Πηγή : Πτυχιακή Εργασία, “Βίγλες Στο Νησιωτικό Ελλαδικό Χώρο (Ιόνιο) – Βίγλες και Βαρδιόλες Ζακύνθου”, Βιβλιοθήκη Α.Τ.Ε.Ι. Πειραιά, Αθήνα 2006

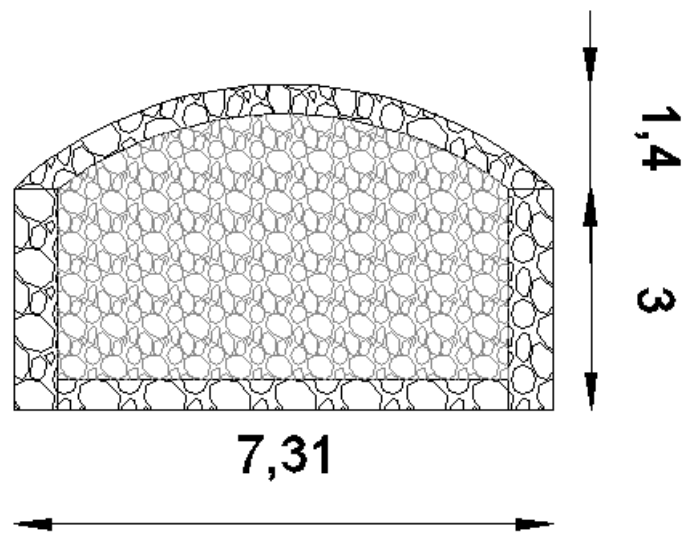
³¹ Πηγή : www.wikimapia.com

Σχετικά με τη γεωμετρία της βίγλας, ήταν κυκλικής κάτοψης διαμέτρου, η εξωτερική 3,70 m και η εσωτερική 3,10m. Εξωτερικά, το ανώτερο σημείο της έφτανε τα 3,00 m από τη βάση της εισόδου. Η είσοδος ήταν το μοναδικό άνοιγμα πλάτους 0,80 m και ενώ η περιμετρική τοιχοποιία έχει πάχος 0,60 m.³² Το πάνω μέρος της βίγλας καλύπτόταν με τρούλο. Ειδικότερα, οι πέτρες τοποθετούνταν με τέτοιο τρόπο, ώστε η βίγλα να υψώνεται με κλίση προς το εσωτερικό και να κλείνει απόλυτα στρογγυλά στην κορυφή της. Αυτός ο τύπος δόμησης σε συνδυασμό με την κυκλική κάτοψη και το χαμηλό ύψος της κατασκευής συνέτειναν στην άριστη αντισεισμική συμπεριφορά που επέδειξε.

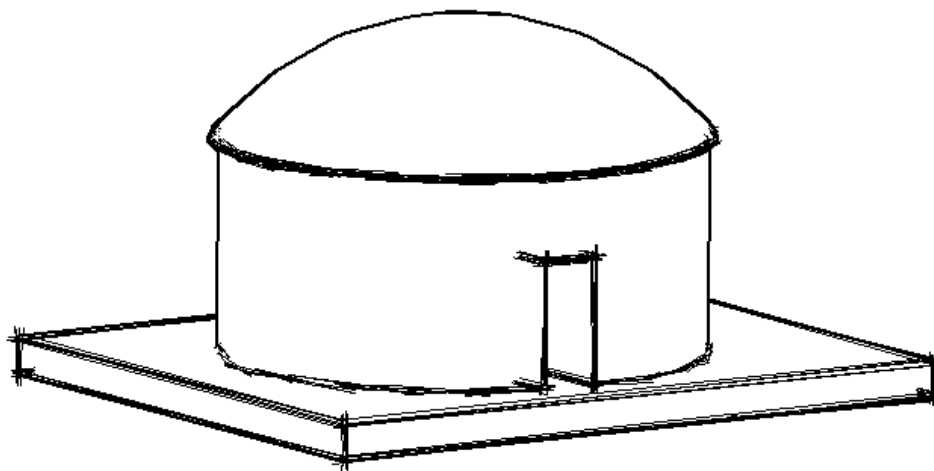

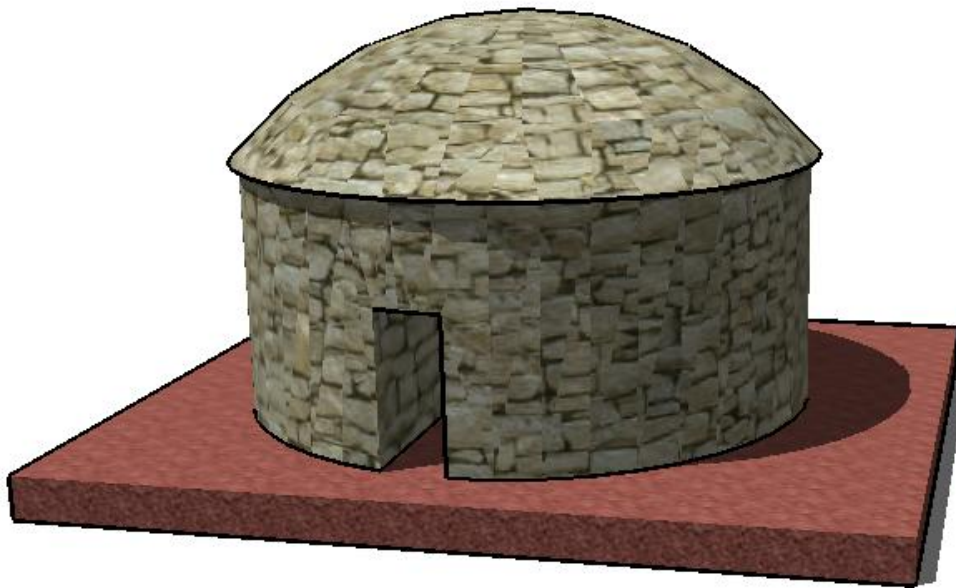
Εικόνα 18 Κάτοψη κυλινδρικής βίγλας

³² Πηγή : Πτυχιακή Εργασία, “Βίγλες Στο Νησιωτικό Ελλαδικό Χώρο (Ιόνιο) – Βίγλες και Βαρδιόλες Ζακύνθου”, Βιβλιοθήκη Α.Τ.Ε.Ι. Πειραιά, Αθήνα 2006

Εικόνα 19 Τομή Α-Α της βίγλας

Εικόνα 20 Τρισδιάστατη απεικόνιση της βίγλας

2.5 Η Σημασία των Βιγλών

Είναι ιδιαίτερος ενδιαφέρον να εξετάσουμε τί είναι αυτό που προσελκύει το κοινό στα υλικά κατάλοιπα του παρελθόντος. Διότι το ενδιαφέρον του κοινού είναι αυτό που θέτει τις βάσεις για την ανάπτυξη της συντήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς και σε αυτό απευθύνεται τελικά.

Η έλξη του κοινού θα είναι ζωτικής σημασίας, δεδομένου της κερδοφορίας που μπορεί να προσφέρει, γεγονός που προκαλεί το ενδιαφέρον των κρατικών και τοπικών αρχών, καθώς και επιχειρήσεων. Με τον τρόπο αυτό θα διευκολυνθεί η ανεύρεση οικονομικών πόρων, ένα από τα πιο σημαντικά προβλήματα της διατήρησης της βιομηχανικής κληρονομιάς, λόγω του πολύ υψηλού της κόστους.

Οι βίγλες της Σαντορίνης αποτελούν ορόσημο για την κοινότητα. Πέρα από το ενδιαφέρον που παρουσιάζουν ως μνημεία της τεχνικής και πολιτιστικής κληρονομιάς για τους ιστορικούς και τους μελετητές λόγω της τεχνικής τους αξίας, έχουν και συναισθηματική αξία για το κοινό και την τοπική κοινωνία.

Το ερώτημα είναι ποια είναι η κινητήρια δύναμη που ωθεί τον επισκέπτη στην ενασχόληση με το παρελθόν και με ποιο τρόπο ο συντηρημένος χώρος μπορεί να ικανοποιήσει τα κίνητρα αυτά.

Πρώτου φτάσουμε στο επιζητούμενο θα πρέπει να γίνουν μια σειρά από εργασίες. Επιγραμματικά αυτές είναι:

- Αποτροπή της Κατεδάφισης (Νομικό Πλαίσιο)
- Καταγραφή Κτιριακής Κληρονομιάς
- Καταγραφή και Τεκμηρίωση Παθολογίας των Κατασκευών

2.6 Θεσμικό Πλαίσιο Προστασίας

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 ξεκινούν εργασίες προστασίας της προβιομηχανικής και βιομηχανικής κληρονομιάς στην Ελλάδα. Βασικοί πρωταγωνιστές των εργασιών αυτών είναι το Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα της ΕΤΒΑ και το περιοδικό Αρχαιολογία. Η ίδρυση του ελληνικού τμήματος TICCIH (Διεθνής Επιτροπή για τη Διάσωση της Βιομηχανικής Κληρονομιάς), προστίθεται

στον συντονισμό διάσπαρτων προσπαθειών διάσωσης βιομηχανικών τοπίων ανά την Ελλάδα.

Οι πρώτες προσπάθειες απογραφής της βιομηχανικής κληρονομιάς της Ελλάδας έλαβαν χώρα πρώτη φορά κατά τη δεκαετία του 1990. Δεν είναι παράδοξο ότι το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο προστασίας παρουσιάζεται ως μη εξειδικευμένο, ενώ ειδικότερα η νομοθεσία παρέχει μόνο έμμεσα εργαλεία για την προστασία αυτή. Μαζικά, σημειώνεται καθυστέρηση ως προς τη δημιουργία ενός αποτελεσματικού θεσμικού και διοικητικού πλαισίου διαχείρισης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Σε αυτήν περιλαμβάνονται τα βιομηχανικά κτίρια (ως κελύφη) αορίστως, που παρεμποδίζεται από τη διαίονιση μιας νοοτροπίας απαξίας ως προς κτίρια και αντικείμενα των νεότερων χρόνων σε σχέση με τα αντίστοιχα της αρχαιότητας. Η εξέλιξη του ελληνικού Δικαίου προς την κατεύθυνση του ενδιαφέροντος για τη βιομηχανική κληρονομιά οφείλεται σε καθαρά εξωγενείς παράγοντες. Συγκεκριμένα, αφορά την υπογραφή παγκόσμιων συμβάσεων προστασίας, που εντάσσονται πάντα με μεγάλη καθυστέρηση.

Το πρώτο νομοθέτημα για την προστασία της ελληνικής κληρονομιάς των νεότερων χρόνων (1469/1950) περισσότερο υπονοούσε παρά καταδείκνυε, με αποτέλεσμα τη δυσχερή διαφύλαξη των βιομηχανικών μνημείων. Ο επόμενος νόμος (2039/1992), με τον οποίο κυρώθηκε η σύμβαση της Γρανάδας που περιέχει σαφείς ορισμούς και ρητές αναφορές για τη βιομηχανική κληρονομιά, δεν απέτρεψε την κατεδάφιση του μεγαλύτερου μέρους της μεγάλης αποθήκης του Πειραιά (έργο του Σταμάτη Κλεάνθη), ένα μόλις χρόνο μετά την κήρυξή της ως διατηρητέας. Εκτενέστερα, η σύμβαση αυτή παραβιάζεται διαρκώς από το ελληνικό κράτος, ενώ η επιτροπή ελέγχου της περιορίζεται στα απολύτως γραφειοκρατικά.

2.7 Αποτροπή της Κατεδάφισης

Ξεκινώντας από την πιο απλή και ταυτόχρονα πιο δυσάρεστη περίπτωση, αυτή της διάσωσης του κελύφους, πρέπει αρχικά να αποφευχθεί η κατεδάφιση, την οποία επιθυμούν στην πλειοψηφία των περιπτώσεων οι ιδιοκτήτες. Κάτι τέτοιο δεν είναι εφικτό αν δεν διασφαλίζεται από μια οικονομικά συμφέρουσα επανάχρηση ή όταν δεν επιβάλλεται από την πολιτεία.

Ουσιαστικά η ανάπτυξη νέων χρήσεων λειτουργεί ως ανακύκλωση. Αν δεν υπάρξει νέα χρήση, εξάλλου, τα κονδύλια που απαιτούνται για την διατήρηση σύντομα θα στερέψουν. Αυτό θα μπορούσε να προκαλέσει το ενδιαφέρον του ιδιώτη, αφού, σε σχέση με την ανέγερση ενός νέου κτιρίου στη θέση του παλαιού, απαιτεί λιγότερες πρώτες ύλες, μικρότερες δαπάνες για εξοπλισμό όπως θέρμανση, υδραυλικές εγκαταστάσεις κλπ, ενώ παράλληλα αποφεύγεται και το κόστος της κατεδάφισης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι βίγλες αποτέλεσαν κάποτε αναγκαίο κομμάτι της Σαντορίνης για τη διάσωση αυτής και των κατοίκων της. Σήμερα, έχοντας χάσει την αίγλη του παρελθόντος, στέκουν ως αναπόσπαστο μέρος της μακραίωνης ιστορίας του νησιού αντιμετωπίζοντας πλέον όχι τους πειρατές και κουρσάρους, αλλά το χρόνο και την ανθρώπινη άγνοια και αδιαφορία. Μελετώντας την ιστορία τους άλλα και τα τεχνικά χαρακτηριστικά προέκυψαν ενδιαφέροντα συμπεράσματα όχι μόνο για το κατασκευαστικό μέρος αλλά και για την ιδιοσυγκρασία των κατοίκων του νησιού. Συγκεκριμένα, μια αξιοσημείωτη κατασκευαστική λεπτομέρεια των βιγλών της Σαντορόνης που φανερώνει την ανυπακοή και την άρνηση των κατοίκων να υποταχθούν στο στοιχείο του κατακτητή, είναι η έλλειψη ανάγλυφων ενετικών εμβλημάτων και οικοσήμων αντίστοιχα με αυτά της Ζακύνθου. Ευελπιστούμε λοιπόν οι γνώσεις και οι εμπειρίες που αποκομίσαμε μέσα από τη σύντομη συνάντησή μας με τις βίγλες της Σαντορίνης και οι οποίες συγκεντρώνονται στην εργασία αυτή, να αποτελέσουν ένα εγχειρίδιο ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των αρμοδίων προκειμένου να διασωθούν τα τελευταία ίχνη μιας άλλης εποχής. Το πρώτο βήμα για την διατήρηση αυτών των μνημείων είναι η απογραφή και τεκμηρίωση καταλοίπων. Η ορθή τεκμηρίωση θα συμβάλλει στην κατανόηση της παθογένειας των κατασκευών και ακόλουθα στην επιλογή μεθόδων επισκευής και ενίσχυσης. Η απουσία της καταγραφής κατά το παρελθόν ήταν υπαίτια για την ανικανότητα δημιουργίας του αναγκαίου γενικού πλαισίου και, ως επί το πλείστον, για την απώλεια πολύτιμου υλικού και πληροφοριών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ακριβάκη Ν.: "Τοιχογραφία με παράσταση οδοντόφρακτου κράνους", Περιοδικό ΑΛΣ, Εταιρεία Στήριξης Σπουδών Προϊστορικής Θήρας, Τεύχος 1, Αθήνα 2003

Αποστολάκη Μαρία, Δίκτυο Αειφόρων Νήσων Δάφνη Σαντορίνη (Θήρα), Εθνικό μετσόβιο Πολυτεχνείο Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Ερευνών - Σαντορίνη (Θήρα), Αθήνα 2007

Βαρελίδης Γεώργιος Κ., "Βίγλες των Κυθήρων", Διεθνές Συνέδριο Ιονίου Πανεπιστημίου 2004

Βουγιουκλάκης Γ.: "Η έκρηξη του 17ου π.Χ. αιώνα.", Santorini Guidebook 2007

Δανέζης, Ι.Μ., Σαντορίνη, Θήρα, Θηρασία, Ασπρονήσι, Ηφαίστεια, Εκδόσεις Αδάμ, Αθήνα 2001

Δώρα Μονιούδη - Γαβαλά: "Σαντορίνη. Κοινωνία και Χώρος. 15ος - 20ος Αιώνας", Έκδοση του Ιδρύματος Λουκά και Ευάγγελου Μπελλώνια, 1997

Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Larousse Britannica

Ζαπάντη Σταματούλα Σ., "Κεφαλονιά 1500 – 1571. Η συγκρότηση της κοινωνίας του νησιού", Θεσσαλονίκη 1999

Ζαχίλη Ίρις: "Οι Αρχές της Αιγαιακής Προϊστορίας: Οι Ανασκαφές στην Θήρα και την Θηρασία τον 19ο Αιώνα", Η Καθημερινή, Αθήνα 2006

Ζήβας Διονύσιος Α., "Οι Βαρδιόλες της Ζακύνθου", ανάπτυπο από το περιοδικό "Θησαυρίσματα", τόμος 33 (Βενετία 2003)

Θεοδωράκη-Πάτση, Τζούλια, Ο Υβριδισμός στη Σαντορίνη, 2012

Θεοδωράκου – Βαρελίδου Πόπη, "Λαϊκή κατοικία στο Βυζάντιο", Δ.Σ.Π.Μ. (Αυγ - Σεπτ, 1981), τεύχος 135

Καραμολέγκου Μαρία & Μιχαλάκου Σταυρούλα, Θρησκευτικός τουρισμός. Η περίπτωση της Σαντορίνης, ΤΕΙ Κρήτης, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, 2008

Κονταράτος Αντώνης, Σαντορίνη – Πορεία στον Χρόνο. Εκδόσεις Ηλιοτρόπος, 2007

Κορρέ-Ζωγράφου Κ., Άνθρωποι και Παραδοσιακά Επαγγέλματα. Αιγαίο ΙΙ, Αθήνα 2004

Κραντονέλλη Αλεξάνδρα, “Ιστορία της Πειρατείας στους μέσους χρόνους της Τουρκοκρατίας 1538 - 1699”, Βιβλιοπωλείο της “Εστίας”, Αθήνα 1991 • Λεοντσίνης Γ. Ν., “Ζητήματα Επτανησιακής Κοινωνικής Ιστορίας”, εκδόσεις Αφοί Τολίδη, Αθήνα 1991

Μαρινάτος Σπ.: "Ανασκαφαί Θήρας VI (1972)", Αθήνα 1974

Μαρινάτος Σπ.: "Θησαυροί της Θήρας", Έκδοση Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αθήνα 1972

Μενδώνη Λ., Ντούμας Χ., Λαμπρινουδάκης Β., Σημαντώνη-Μπουρνιά Ε., Το Αιγαίο και ο πολιτισμός του. Αρχαιολογικός Άτλας του Αιγαίου. Από την προϊστορία έως την ύστερη αρχαιότητα, Αθήνα 1998

Μηνδρινός Μ.: "Το τοπωνύμιο Μπάλ(λ)ος". Εφημερίδα ΠΑΝΘΗΡΑΪΚΗ ΚΡΑΥΓΗ, Φύλλο 44, σελ. 2. Θήρα, 1973.

Μπουλώτης Χρ.: "Πτυχές θρησκευτικής έκφρασης στο Ακρωτήριο", Περιοδικό ΑΛΣ, Εταιρεία Στήριξης Σπουδών Προϊστορικής Θήρας, Τεύχος 3, Αθήνα 2005

Ντούμας Χρ., Ξεθάβοντας μια νεκρή πολιτεία στο Ακρωτήριο της Θήρας, Περιοδικό ΑΛΣ, Εταιρεία Στήριξης Σπουδών Προϊστορικής Θήρας, Τεύχος 1, Αθήνα 2003

Ντούμας Χρ., Πρόσφατα ευρήματα από το Ακρωτήριο της Θήρας, Σύλλογος για την Μελέτη και Διάδοση της Ελληνικής Ιστορίας, 2000

Ντούμας Χρ.: "Θήρα/Σαντορίνη", Santorini Guidebook 2007

Ντούμας Χρ.: "Σαντορίνη, Οδηγός του Νησιού και των Αρχαιολογικών του Θησαυρών", Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2005

Παλυβού Κ., Ακρωτήρι Θήρας. Η οικοδομική Τέχνη, Βιβλιοθήκη της εν Αθήναις Αρχαιολογικής εταιρείας

Παπαλέξη Φλώρα, Η Πολιτιστική Κληρονομιά για μια Νέα Μορφή Τουρισμού. Παράδειγμα Σαντορίνη

Παπανδρέου Νεφέλη, Παλαιό Πατητήρι στη Σαντορίνη (Μεγαλοχώρι) – Μετατροπή του σε Κατοικία, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα, Πολεοδομικών Δομικών Έργων Πειραιά

Πτυχιακή Εργασία, "Βίγλες Στο Νησιωτικό Ελλαδικό Χώρο (Ιόνιο) – Βίγλες και Βαρδιόλες Ζακύνθου", Βιβλιοθήκη Α.Τ.Ε.Ι. Πειραιά, Αθήνα 2006

Σύμβαση της Γρανάδας, «Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe, 1985

Τζαχίλη Τρις: "Οι Αρχές της Αιγαιακής Προϊστορίας: Οι Ανασκαφές στην Θήρα και την Θηρασιά τον 19ο Αιώνα", Η Καθημερινή, Αθήνα 2006

Φιλιππίδης Δ., Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική: Σαντορίνη, Μέλισσα, Αθήνα 1988

Ψαρά Δ., "Ο Θεσμός της Πολιτοφυλακής στις Βενετικές Κτήσεις του Ελληνικού Χώρου 16ος – 18ος αι.", εκδόσεις ΒΑΝΙΑΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Σύμβαση της Γρανάδας

Άρθρο Πρώτο

Κυρώνεται και έχει την ισχύ, που ορίζει το άρθρο 24 παράγραφος 1 του Συντάγματος, η Σύμβαση για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης, που έγινε στη Γρανάδα το 1985, το κείμενο της οποίας το πρωτότυπο στην αγγλική και γαλλική γλώσσα και σε μετάφραση στην ελληνική έχει ως εξής:³³

ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης υπογράφουν την παρούσα Σύμβαση. Θεωρούν ότι ο σκοπός του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι να επιτύχει μια στενότερη σύνδεση ανάμεσα στα μέλη του, με κύριο στόχο να διαφυλάξει και να προωθήσει τα ιδεώδη και τις αρχές, που αποτελούν την κοινή τους κληρονομιά. Αναγνωρίζοντας ότι η αρχιτεκτονική κληρονομιά αποτελεί μια αναντικατάστατη έκφραση του πλούτου και της ποικιλίας της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης, μια ανεκτίμητη μαρτυρία του παρελθόντος μας και ένα κοινό αγαθό για όλους τους Ευρωπαίους Έχοντας υπόψη την Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Σύμβαση, που υπογράφηκε στο Παρίσι στις 19 Δεκεμβρίου 1954, και ιδιαίτερα το πρώτο της άρθρο. Έχοντας υπόψη τον Ευρωπαϊκό Καταστατικό Χάρτη της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς, που υιοθετήθηκε από τη Σύνοδο των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης στις 25 Σεπτεμβρίου 1975 και την απόφαση (76) 28, που πάρθηκε στις 14 Απριλίου 1976 και η οποία αφορά στην προσαρμογή των εθνικών νομοθεσιών και κανονισμών, στις απαιτήσεις της διατήρησης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Έχοντας υπόψη τη Σύσταση 880 (1979) της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης, που αφορά στη διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Λαμβάνοντας υπόψη τη Σύσταση με αριθμό R (80) 16 της Επιτροπής των Υπουργών των Κρατών Μελών, η οποία αφορά

³³ Πηγή: Σύμβαση της Γρανάδας, «Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe, 1985

στην εξειδίκευση αρχιτεκτόνων πολεοδόμων, πολιτικών μηχανικών και αρχιτεκτόνων τοπίων, όπως και τη σύσταση με αριθμό R (81) 13 της Επιτροπής των Υπουργών της 1ης Ιουλίου 1981, η οποία αφορά στις ενέργειες, που θα πρέπει να γίνουν προκειμένου να ευνοηθούν ορισμένα επαγγέλματα του κλάδου της παραδοσιακής χειροτεχνίας, που απειλούνται με εξαφάνιση. Υπενθυμίζοντας τη σημασία που έχει η μετάδοση ενός συνόλου πολιτιστικών αναφορών στις μελλοντικές γενιές, η βελτίωση του τρόπου ζωής στην πόλη και στην ύπαιθρο και κατά συνέπεια η οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη των διαφόρων κρατών και περιοχών Επιβεβαιώνοντας τη σημασία μιας συμφωνίας για τις βασικές κατευθύνσεις μιας κοινής πολιτικής, η οποία θα εξασφαλίσει την προστασία και αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Συμφώνησαν τα εξής:³⁴

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Άρθρο 1

Στην παρούσα Σύμβαση σαν “αρχιτεκτονική κληρονομιά” θεωρείται ό,τι περιλαμβάνει τα ακόλουθα ακίνητα αγαθά:

1. Τα μνημεία: κάθε κατασκευή ιδιαίτερα σημαντική λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού της ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων ή διακοσμητικών στοιχείων, που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους
2. Τα αρχιτεκτονικά σύνολα: ομοιογενή σύνολα αστικών ή αγροτικών κατασκευών, σημαντικών λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού τους ενδιαφέροντος, συναφή μεταξύ τους ώστε να σχηματίζουν ενότητες, που να μπορούν να οριοθετηθούν τοπογραφικά
3. Οι τόποι: σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης, εν μέρει κτισμένα, τα οποία αποτελούν εκτάσεις τόσο χαρακτηριστικές και ομοιογενείς, ώστε να μπορούν να οριοθετηθούν τοπογραφικά και τα οποία είναι σημαντικά λόγω ιστορικού,

³⁴ Πηγή: Σύμβαση της Γρανάδας, «Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe, 1985

αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού και τεχνικού τους ενδιαφέροντος.

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ

Άρθρο 2

Για τον ακριβή προσδιορισμό των μνημείων αρχιτεκτονικών συνόλων και τόπων, που πρόκειται να προστατευθούν, κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να προχωρήσει στην καταγραφή τους και σε περίπτωση απειλής των σχετικών αγαθών, να ετοιμάσει, το συντομότερο, την κατάλληλη γι' αυτά τεκμηρίωση.³⁵

ΝΟΜΙΜΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Άρθρο 3

Κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται:

1. να καθιερώσει ένα νομικό καθεστώς προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς
2. να εξασφαλίσει μέσα σε αυτό το νομικό πλαίσιο και ανάλογα με τα ιδιαίτερα για κάθε Κράτος ή περιφέρεια μέτρα, την προστασία των μνημείων, των αρχιτεκτονικών συνόλων και των τοπίων.

Άρθρο 4

Κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται:

1. να θέσει σε εφαρμογή, με βάση τη νομική προστασία των σχετικών ακινήτων, κατάλληλες διαδικασίες ελέγχου και αδειών
2. να φροντίσει ώστε τα προστατευόμενα ακίνητα να μην αλλοιωθούν, ερειπωθούν ή κατεδαφιστούν. Γι' αυτόν τον σκοπό, κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται, εάν δεν το έχει ήδη κάνει, να εισαγάγει στη νομοθεσία διατάξεις, που να προβλέπουν:

³⁵ Πηγή: Σύμβαση της Γρανάδας, «Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe, 1985

α. την υποβολή προς τις αρμόδιες αρχές των σχεδίων κατεδάφισης ή μετατροπής μνημείων, που ήδη προστατεύονται, ή μνημείων για τα οποία έχει κινηθεί η διαδικασία προστασίας, όπως και κάθε σχεδίου που θίγει το περιβάλλον τους.

β. την υποβολή στις αρμόδιες αρχές των μελετών που θίγουν το σύνολο ή τμήμα ενός αρχιτεκτονικού συνόλου ή ενός τόπου και οι οποίες αφορούν εργασίες:

- κατεδάφισης κτιρίων
- ανέγερσης νέων κτιρίων
- σημαντικών μετατροπών, οι οποίες θα αλλοίωναν το χαρακτήρα του αρχιτεκτονικού συνόλου ή του τόπου
- τη δυνατότητα που παρέχεται στις αρμόδιες υπηρεσίες να ζητούν από τον ιδιοκτήτη ενός προστατευόμενου ακινήτου να πραγματοποιεί εργασίες ή να τον υποκαθιστούν σε περίπτωση που υπάρχει αδυναμία εκ μέρους του
- τη δυνατότητα απαλλοτρίωσης ενός προστατευόμενου ακινήτου

Άρθρο 5

Κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να αποκλείσει τη μετακίνηση του συνόλου ή τμήματος ενός προστατευόμενου μνημείου, εκτός από την περίπτωση κατά την οποία η υλική προστασία του μνημείου θα το απαιτούσε επιτακτικά. Στην περίπτωση αυτή, η αρμόδια υπηρεσία θα πρέπει να πάρει τις απαραίτητες προφυλάξεις για την αποσυναρμολόγηση, τη μεταφορά και την επανασυναρμολόγηση του σε κατάλληλο χώρο.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

Άρθρο 6

Κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται:

1. Να προβλέψει, σε σχέση με τις εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρμοδιότητες και στα πλαίσια των διαθέσιμων πιστώσεων, μια οικονομική υποστήριξη των δημόσιων υπηρεσιών για τις εργασίες συντήρησης και αναστήλωσης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, που βρίσκεται στην περιοχή του

2. να καταφύγει, εν ανάγκη, σε φορολογικά μέτρα ευνοϊκά για τη διατήρηση αυτής της κληρονομιάς
3. να ενθαρρύνει την ιδιωτική πρωτοβουλία για τη συντήρηση και αναστήλωση αυτής της κληρονομιάς

Άρθρο 7

Στο χώρο ο οποίος περιβάλλει τα μνημεία, στο εσωτερικό των αρχιτεκτονικών συνόλων και των τόπων, κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να λάβει μέτρα, που θα αποσκοπούν στη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος.

Άρθρο 8

Κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται προκειμένου να περιορίσει τις συνθήκες φυσικής φθοράς της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς:

1. να υποστηρίξει την επιστημονική έρευνα με σκοπό να προσδιορίσει και να αναλύσει τα βλαβερά αποτελέσματα της μόλυνσης και να καθορίσει τα μέτρα, που θα μειώσουν ή θα απαλείψουν αυτές τις αιτίες
2. να λάβει υπόψη τα ειδικά προβλήματα της διατήρησης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στα πλαίσια της πολιτικής κατά της μόλυνσης

ΚΥΡΩΣΕΙΣ

Άρθρο 9

Κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται, στα πλαίσια των δικών του εξουσιών, να εξασφαλίσει τη λήψη κατάλληλων και επαρκών μέτρων από τις αρμόδιες αρχές, ώστε να αντιμετωπισθούν οι παραβάσεις νομοθεσίας περί προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Αυτά τα μέτρα μπορούν να επιβάλλουν, κατά περίπτωση, στους υπαίτιους την υποχρέωση κατεδάφισης ενός καινούργιου κτιρίου κτισμένου παράνομα ή την αποκατάσταση της αρχικής κατάστασης του προστατευομένου ακινήτου

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Άρθρο 10

Κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να υιοθετήσει πολιτική ολοκληρωμένης προστασίας, η οποία:

1. θα τοποθετεί την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς μεταξύ των ουσιαστικών στόχων του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού και θα εξασφαλίζει ότι η επιταγή αυτή θα ληφθεί υπόψη στα διάφορα στάδια της εκπόνησης ρυθμιστικών σχεδίων και στις διαδικασίες έγκρισης εργασιών
2. θα προωθεί προγράμματα αναστήλωσης και συντήρησης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς
3. θα καθιστά τη συντήρηση, την αναβίωση και την ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, σημαντικότατο στοιχείο της πολιτιστικής, περιβαλλοντολογικής και χωροταξικής πολιτικής
4. θα ευνοεί, όταν υπάρχει δυνατότητα, και στα πλαίσια των διαδικασιών του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού, τη συντήρηση και τη χρησιμοποίηση των κτιρίων εκείνων των οποίων η σπουδαιότητα δεν δικαιολογεί την προστασία, που παρέχεται από το άρθρο 3 παρ 1 της παρούσας σύμβασης, αλλά τα οποία αποτελούν αξιόλογα συμπληρωματικό μέρος για το αστικό ή το αγροτικό περιβάλλον ή την ποιότητα ζωής
5. θα ενθαρρύνει την εφαρμογή και την ανάπτυξη των παραδοσιακών τεχνικών και υλικών, απαραίτητες για το μέλλον της πολιτιστικής κληρονομιάς

Άρθρο 11

Με σεβασμό του αρχιτεκτονικού και ιστορικού χαρακτήρα της πολιτιστικής κληρονομιάς, κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να ενθαρρύνει:

- τη χρήση των προστατευομένων ακινήτων, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες της σύγχρονης ζωής
- την προσαρμογή, όταν είναι δυνατό, παλιών κτιρίων για νέες χρήσεις

Άρθρο 12

Αναγνωρίζοντας τη σημασία διευκόλυνσης της επίσκεψης των προστατευόμενων ακινήτων από το κοινό, κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να φροντίσει ώστε οι συνέπειες αυτού του ανοίγματος στο κοινό, κυρίως οι διαρρυθμίσεις που εξασφαλίζουν την προσέλευση να μη προσβάλουν τον αρχιτεκτονικό και ιστορικό χαρακτήρα αυτών των αγαθών και του περιβάλλοντος.

Άρθρο 13

Προκειμένου να διευκολυνθεί η εφαρμογή της παραπάνω πολιτικής, κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να αναπτύξει, μέσα στα πλαίσια της δικής του πολιτικής και διοικητικής οργάνωσης την αποτελεσματική συνεργασία, στα διάφορα επίπεδα των υπηρεσιών εκείνων, που είναι αρμόδιες για την συντήρηση, τις πολιτιστικές δραστηριότητες, το περιβάλλον και την χωροταξία.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Άρθρο 14

Προκειμένου να βοηθηθεί το έργο των δημόσιων αρχών σχετικά με την αναγνώριση, προστασία, αναστήλωση, συντήρηση, διαχείριση και αναβίωση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται :

1. να καθιερώσει, στα διάφορα στάδια των διαδικασιών λήψης αποφάσεων, μηχανισμούς πληροφόρησης, συμβουλής και συνεργασίας ανάμεσα στο Κράτος, την Τοπική Αυτοδιοίκηση, τα πολιτιστικά ιδρύματα και σωματεία για το κοινό.
2. να ενθαρρύνει την ανάπτυξη του θεσμού της χορηγίας και τη δημιουργία μη κερδοσκοπικών ενώσεων, που δρουν στον εν λόγω τομέα.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Άρθρο 15

Κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται :

1. να ενημερώσει την κοινή γνώμη για την αξία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς ως στοιχείου πολιτιστικής ταυτότητας και ως πηγής έμπνευσης και δημιουργικότητας, για τις σύγχρονες και μελλοντικές γενιές.

2. να προωθήσει, γι' αυτόν τον σκοπό, πολιτική πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης, με την βοήθεια κυρίως των σύγχρονων μέσων επικοινωνίας και διαφήμισης, σκοπεύοντας ιδιαίτερα :

- στην αφύπνιση ή στην αύξηση της ευαισθησίας του κοινού, από τη σχολική ηλικία, στα θέματα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, στην ποιότητα δομημένου περιβάλλοντος και της αρχιτεκτονικής έκφρασης.
- στο να καταστήσει εμφανή την ενότητα της πολιτιστικής κληρονομιάς και τους δεσμούς που υπάρχουν ανάμεσα στην αρχιτεκτονική, τις τέχνες, τις λαϊκές παραδόσεις και τους τρόπους ζωής, είτε αυτά είναι σε επίπεδο ευρωπαϊκό, είτε σε εθνικό ή περιφερειακό.

Άρθρο 16

Κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να προωθήσει την δημιουργία διαφόρων επαγγελματικών κλάδων και τεχνιτών, που θα επεμβαίνουν στην συντήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ

Άρθρο 17

Οι συμβαλλόμενοι υποχρεώνονται να ανταλλάξουν πληροφορίες σχετικά με την ολιτική που εφαρμόζουν για την συντήρηση, και η οποία θα αφορά:

1. στις μεθόδους που υιοθετούνται για την καταγραφή, προστασία και συντήρηση των ακινήτων, λαμβάνοντας υπόψη την ιστορική εξέλιξη και την προοδευτική διεύρυνση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

2. στα μέσα με τα οποία η επιτακτική ανάγκη προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς μπορεί, όσο το δυνατόν καλύτερα, να εναρμονισθεί με τις σύγχρονες ανάγκες της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής.

3. στις δυνατότητες, που προσφέρονται από την νέα τεχνολογία και που αφορούν, συγχρόνως, στην αναγνώριση και καταγραφή, στην αντιμετώπιση της φθοράς των υλικών, στην επιστημονική έρευνα, στις εργασίες αναστήλωσης και στους τρόπους διαχείρισης και αναβίωσης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

4. στα μέσα προαγωγής της αρχιτεκτονικής δημιουργίας, η οποία επιβεβαιώνει την συμβολή της εποχής μας στην πολιτιστική κληρονομιά της Ευρώπης.

Άρθρο 18

Οι συμβαλλόμενοι υποχρεώνονται, να παρέχουν, κάθε φορά που είναι αναγκαίο, αμοιβαία τεχνική βοήθεια, μεταφραζόμενη σε ανταλλαγή εμπειριών και εμπειρογνομόνων στον τομέα της διατήρησης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Άρθρο 19

Οι συμβαλλόμενοι υποχρεώνονται, μέσα στα πλαίσια των σχετικών Εθνικών νομοθεσιών ή των διεθνών συμφωνιών, τις οποίες έχουν συνάψει, να ενθαρρύνουν τις ευρωπαϊκές ανταλλαγές ειδικών σε θέματα προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, συμπεριλαμβανομένου και του τομέα της μετεκπαίδευσης.

Άρθρο 20

Για τους σκοπούς της παρούσας σύμβασης, μια επιτροπή εμπειρογνομόνων, που συστήθηκε από την επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης δυνάμει του άρθρου 17 του Καταστατικού του Συμβουλίου της Ευρώπης, έχει επιφορτισθεί με την παρακολούθηση της πορείας της Σύμβασης και ειδικότερα :

1. να υποβάλλει κατά διαστήματα στην Σύνοδο των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης αναφορά, πάνω στην κατάσταση της πολιτικής προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς από τα Κράτη που συμμετέχουν στη Σύμβαση, πάνω στην εφαρμογή των αρχών που περιέχονται σ' αυτήν και πάνω στις δικές της δραστηριότητες.

2. να προτείνει στη Σύνοδο των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, μέτρα για την εφαρμογή των διατάξεων της Σύμβασης, όπως μέτρα τα οποία θεωρούνται ότι εμπεριέχουν διακρατικές δραστηριότητες, αναθεώρηση ή βελτίωση της Σύμβασης και ενημέρωση του κοινού για τους στόχους της σύμβασης.
3. να υποβάλει υποδείξεις στη Σύνοδο των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, σχετικά με την πρόσκληση Κρατών μη μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης να προσχωρήσουν σ' αυτήν τη Σύμβαση.

Άρθρο 21

Οι διατάξεις της παρούσας σύμβασης δεν επηρεάζουν την εφαρμογή ειδικών διατάξεων, περισσότερο ευνοϊκών για την προστασία των ακινήτων, όπως αυτοί περιγράφονται στο άρθρο 1, και οι οποίες περιέχονται στην :

- σύμβαση που αφορά στην προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της 16^{ης} Νοεμβρίου 1972
- ευρωπαϊκή σύμβαση για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς της 6ης Μαΐου 1969

ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 22

1. Η παρούσα Σύμβαση είναι ανοιχτή για υπογραφή από τα Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Θα υποβληθεί σε επικύρωση αποδοχή ή έγκριση. Οι πράξεις επικύρωσης, αποδοχής ή έγκρισης θα κατατεθούν στη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου της Ευρώπης.

2. Η παρούσα Σύμβαση θα τεθεί σε ισχύ την πρώτη ημέρα του μήνα, που ακολουθεί τη λήξη μιας τρίμηνης περιόδου από την ημερομηνία κατά την οποία τρία Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης θα έχουν εκφράσει τη συγκατάθεσή τους να συμβληθούν, σύμφωνα με τις διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου

3. Θα τεθεί σε ισχύ, για κάθε Κράτος μέλος που θα εξέφραζε μεταγενέστερα τη συγκατάθεσή του να συμβληθεί, την πρώτη ημέρα του μήνα που ακολουθεί τη λήξη

μιας τρίμηνης περιόδου από την ημερομηνία κατάθεσης των πράξεων επικύρωσης, αποδοχής ή έγκρισης

Άρθρο 23

1. Αφού η παρούσα Σύμβαση θα τεθεί σε ισχύ, η Σύνοδος των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης θα μπορεί να προσκαλέσει κάθε Κράτος μη μέλος του Συμβουλίου, όπως και την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα να προσχωρήσει στην παρούσα Σύμβαση με απόφαση, που θα ληφθεί από την πλειοψηφία, που προβλέπει το άρθρο 20 α του Καταστατικού του Συμβουλίου της Ευρώπης, με την ομόφωνη ψήφο των αντιπροσώπων των συμβεβλημένων Κρατών, οι οποίοι δικαιούνται να παρίστανται στη Σύνοδο

2. Για κάθε Κράτος που θα προσχωρήσει ή για την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα σε περίπτωση προσχώρησης, η Σύμβαση θα τεθεί σε ισχύ την πρώτη ημέρα του μήνα που ακολουθεί τη λήξη μιας τρίμηνης περιόδου από την ημερομηνία κατάθεσης της πράξης προσχώρησης στη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου της Ευρώπης

Άρθρο 24

1. Κάθε Κράτος μπορεί, τη στιγμή της υπογραφής ή τη στιγμή της κατάθεσης της πράξης επικύρωσης, αποδοχής, έγκρισης ή προσχώρησης να υποδείξει την περιοχή ή τις περιοχές στις οποίες θα εφαρμοστεί η παρούσα Σύμβαση

2. Κάθε Κράτος μπορεί, οποιαδήποτε άλλη στιγμή στη συνέχεια, με μια δήλωση που θα απευθύνεται στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, να επεκτείνει την εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης σε οποιαδήποτε άλλη περιοχή υποδείξει στη δήλωση. Η Σύμβαση θα τεθεί σε ισχύ ως προς την περιοχή, την πρώτη ημέρα του μήνα που ακολουθεί τη λήξη της τρίμηνης περιόδου από την ημερομηνία αποδοχής της δήλωσης από το Γενικό Γραμματέα

3. Κάθε δήλωση, που θα γίνει με βάση τις δυο προηγούμενες παραγράφους, θα μπορεί να αποσυρθεί, όσον αφορά στις περιοχές που υποδεικνύονται σ' αυτή, με κοινοποίηση απευθυνόμενη στο Γενικό Γραμματέα

Η ανάκληση θα αρχίσει να ισχύει την πρώτη ημέρα του μήνα, που ακολουθεί τη λήξη μιας εξάμηνης περιόδου από την ημερομηνία παραλαβής της κοινοποίησης από το Γενικό Γραμματέα

Άρθρο 25

1. Κάθε Κράτος μπορεί, κατά τη στιγμή της υπογραφής ή τη στιγμή κατάθεσης της πράξης επικύρωσης, αποδοχής, έγκρισης ή προσχώρησης, να δηλώσει ότι επιφυλάσσεται του δικαιώματος να μη συμμορφωθεί με το σύνολο ή μέρος των διατάξεων του άρθρου 4 παρ γ' και δ'. Καμιά άλλη επιφύλαξη δεν γίνεται δεκτή

2. Κάθε συμβαλλόμενο Κράτος, που έχει διατυπώσει μια επιφύλαξη βάσει της προηγούμενης παραγράφου, μπορεί να την αποσύρει στο σύνολό της ή εν μέρει απευθύνοντας κοινοποίηση στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η ανάκληση θα αρχίσει να ισχύει την ημέρα παραλαβής της κοινοποίησης από το Γενικό Γραμματέα

3. Το συμβαλλόμενο μέρος που έχει διατυπώσει την επιφύλαξη, βάσει της διάταξης της 1ης παραγράφου αυτού του άρθρου, δεν μπορεί να επικαλεσθεί την εφαρμογή αυτής της διάταξης από ένα άλλο μέλος. Εντούτοις εάν η επιφύλαξη είναι μερική ή υπό όρους, μπορεί να απαιτήσει την εφαρμογή αυτής της διάταξης στο μέτρο, που αυτό το ίδιο την έχει αποδεχτεί

Άρθρο 26

1. Κάθε συμβαλλόμενος μπορεί οποιαδήποτε στιγμή, να καταγγείλει την παρούσα Σύμβαση, με κοινοποίηση προς τον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης

2. Η καταγγελία θ' αρχίσει να ισχύει την πρώτη ημέρα του μήνα που ακολουθεί τη λήξη μιας περιόδου έξι μηνών από την ημερομηνία παραλαβής της κοινοποίησης από το Γενικό Γραμματέα

Άρθρο 27

Ο Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρώπης θα κοινοποιήσει στα Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, σε όλα τα κράτη, που έχουν προσχωρήσει στην παρούσα Σύμβαση και στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, εάν έχει

προσχωρήσει:

α. όλες τις υπογραφές

β. την κατάθεση όλων των πράξεων επικύρωσης, αποδοχής, έγκρισης ή προσχώρησης

γ. όλες τις ημερομηνίες κατά τις οποίες τέθηκε σε ισχύ η παρούσα Σύμβαση, σύμφωνα με τα άρθρα της 22, 23 και 24

δ. κάθε άλλη πράξη, κοινοποίηση ή πληροφορία σχετική με την παρούσα Σύμβαση

Έχοντας αποδεχτεί τα παραπάνω οι υπογράφοντες, πλήρως εξουσιοδοτημένοι γι' αυτόν τον σκοπό, υπέγραψαν την παρούσα Σύμβαση. Έγινε στη Γρανάδα, στις 3 Οκτωβρίου 1985, στα γαλλικά και στα αγγλικά. Και τα δύο κείμενα είναι εξίσου αυθεντικά και περιλαμβάνονται σε ένα μόνο αντίγραφο που θα κατατεθεί στο Αρχείο του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ο Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρώπης θα κοινοποιήσει επικυρωμένο ακριβές αντίγραφο σε κάθε Κράτος μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης, όπως και σε όλα τα Κράτη ή την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, που έχουν κληθεί να προσχωρήσουν στην παρούσα Σύμβαση.³⁶

,

³⁶ Πηγή: Σύμβαση της Γρανάδας, «Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe, 1985